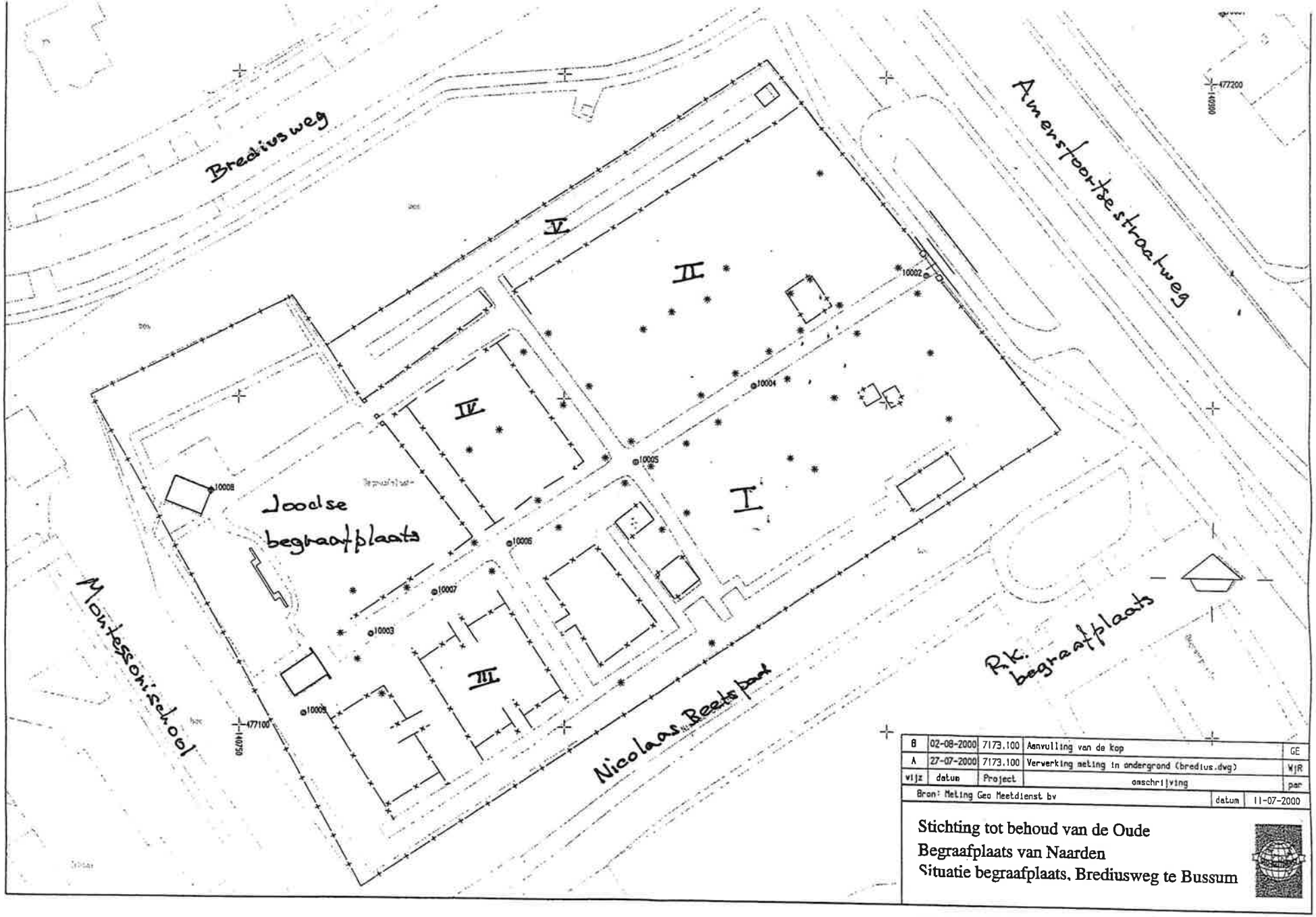
Beheervisie Oude Begraafplaats

PLAN VOOR INSTANDHOUDING EN ONTWIKKELING VAN DE OUDE BEGRAAFPLAATS VAN NAARDEN

Stichting tot behoud van de Oude Begraafplaats van Naarden en de gemeente Naarden
In samenwerking met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg te Zeist en de gemeente Bussum.

September 2004

B	02-08-2000	7173.100	Aanvulling van de kop	GE
A	27-07-2000	7173.100	Verwerking meting in ondergrond (bredius.dwg)	WjR
wijz	datum	Project	omschrijving	par
Bron: Meting Geo Meetdienst bv			datum	11-07-2000

Stichting tot behoud van de Oude
Begraafplaats van Naarden
Situatie begraafplaats, Brediusweg te Bussum

Geo Meetdienst bv Bunschoten projecten@geomeetdienst.nl (033) 2984284

Bestand: f:\7173\100\tpas\bredius dxs-k500pl.dwg

Inhoudsopgave

I AANLEIDING EN DOEL 4

§ 1 Aanleiding en achtergrond van het plan 4
§ 2 Doelen van het plan 4
§ 3 Leeswijzer 5

II CULTUURHISTORISCHE ACHTERGROND 8

§ 1 Ontstaansgeschiedenis 8
§ 2 Algemene karakteristiek van de Oude Begraafplaats 9
§ 3 Cultuurhistorische betekenis van de grafmonumenten 9
§ 4 Beschermde status: Rijksmonument en beschermd dorpsgezicht 12
§ 4.1 Omvang van de bescherming van rijkswege 12

III HUIDIGE BOUWKUNDIGE TOESTAND 13

§ 1 Aanleg 13
§ 2 Beplanting en onderhoud 13
§ 3 Huidige toestand van gebouwen, hekwerken en directe omgeving 16
§ 4 Huidige toestand van de grafmonumenten 16

IV SITUERING IN DE OMGEVING (INCLUSIEF STEDENBOUWKUNDIGE ONTWIKKELING) 17

§ 1 Historische ontwikkelingen 17
§ 2 Huidige stedenbouwkundige context van de Begraafplaats 17

V HUIDIGE FINANCIËLE EN ORGANISATORISCHE SITUATIE 19

§ 1 Huidige geldstromen, inclusief begroting 19
§ 1.1 Gemeente Naarden. 19
§ 1.2 Stichting tot Behoud van de Oude Begraafplaats van Naarden 19
§ 2 Noodzakelijke begroting voor instandhouding huidige situatie 20
§ 3 Huidige organisatiestructuur 20
§ 3.1 Gemeente Naarden 20
§ 3.2 Stichting tot Behoud van de Oude Begraafplaats te Naarden 22

VI JURIDISCHE ASPECTEN 23

§ 1 Relevante wetgeving 23
§ 1.1 Wet op de lijkbezorging (Wlb) 23
§ 1.2 Besluit op de lijkbezorging 24
§ 1.3 Inspectierichtlijn lijkbezorging 24
§ 1.4 Monumentenwet 1988 - bescherming 25
§ 1.5 Algemene plaatselijke verordening: kapverordening 25
§ 1.6 Wet milieubeheer 28
§ 1.7 Wet bescherming persoonsgegevens 28
§ 1.8 Arbo-wet 28
§ 1.9 Andere juridisch relevante regels 29
§ 1.10 Voorlopige conclusie 29
§ 2 Eigendom versus eigenaar 29
§ 2.1 Onderhoud 30
§ 2.2 Aansprakelijkheid 30
§ 2.3 Rijkssubsidies 30
§ 3 Verordening voor de Begraafplaats 31
§ 4 Administratie grafrechten en –gegevens 31
§ 5 Complementaire bescherming 31

VII POTENTIËLE MOGELIJKHEDEN **32**

§ 1 Karakteristiek (beeldkwaliteit) 32
§ 1.1 Groen *32*
§ 1.2 Bouwwerken *32*
§ 1.3 Grafmonumenten *33*
§ 2 Nieuwe gebruiksvormen en –mogelijkheden 33
§ 3 Financiering 34
§ 3.1 Fondsen, subsidies – algemeen *35*
§ 3.2 Bijdragen specifiek gericht op beplantingen. *36*
§ 3.3 Bijdragen specifiek gericht op de monumentale status *36*
§ 3.4 Lokale mogelijkheden *37*
§ 4 Organisatie (beheervorm) 37
§ 5 Eigendom 39

VIII BEHEERVISIE **40**

§ 1 Bouwstenen 40
§ 1.1 Gemeente Naarden *40*
§ 1.2 Stichting Tot Behoud van de Oude Begraafplaats van Naarden *41*
§ 1.3 RDMZ *42*
§ 1.4 Overige bouwstenen *42*
§ 2 De gezamenlijke visie 42

IX AANBEVELINGEN EN VERDERE PLANNING **46**

§ 1 Aanbevelingen 46
§ 2 Verdere planning 46

X GERAADPLEEGDE BRONNEN EN LITERATUUR **47**

§ 1 Bronnen 47
§ 2 Literatuur 47

XI GEBRUIKTE AFKORTINGEN **48**

XII COLOFON **49**

BIJLAGE 1 BESTEMMINGSPLAN

BIJLAGE 2 COMPLEXOMSCHRIJVING

BIJLAGE 3 VERORDENING

BIJLAGE 4 FOLDER VAN DE STICHTING TOT BEHOUD VAN DE OUDE BEGRAAFPLAATS VAN NAARDEN

BIJLAGE 5 VERKLARENDE WOORDENLIJST

BIJLAGE 6 RAPPORT MONUMENTENWACHT NOORD-HOLLAND

I AANLEIDING EN DOEL

§ 1 Aanleiding en achtergrond van het plan

De gemeente Naarden is eigenaar van twee algemene begraafplaatsen. De oudste dateert uit het begin van de 19de-eeuw terwijl de jongste in het midden van de 20ste-eeuw is aangelegd. Sindsdien is op de oude algemene begraafplaats minder begraven, maar ook minder onderhoud gepleegd. Op 17 maart 2000 werd naar aanleiding van de verregaande verwaarlozing van de begraafplaats de Stichting tot Behoud van de Oude Begraafplaats van Naarden (verder te noemen de Stichting) opgericht. Het initiatief daartoe werd genomen door rechthebbenden en cultuurhistorisch geïnteresseerden uit de gemeente en daarbuiten. Door een geval van ernstig vandalisme in de zomer van 1999 aan een van de belangrijkste beeldbepalende grafmonumenten, de grafkelder van de familie Dudok van Heel, werd het oprichten van een stichting als nog dringender ervaren. Het doel van de Stichting is het behoud van de Oude Begraafplaats van Naarden te ondersteunen en te stimuleren. Het streven van de Stichting is van nog groter belang geworden, nadat in december 2000 een aantal onderdelen van de Begraafplaats aangewezen zijn als rijksmonument. Om haar doel te bereiken worden door de Stichting werkzaamheden ontplooid op de Begraafplaats, maar ook wordt in overleg met de eigenaar, de gemeente Naarden, getracht afstemming te vinden over de wijze van behoud. In een vroeg stadium is ook de Rijksdienst voor de Monumentenzorg (RDMZ) betrokken bij de mogelijkheden om een beheerplan uit te werken voor de instandhouding van de Begraafplaats. Dit leidde in 2003 tot gesprekken tussen de Stichting en de gemeente om te komen tot een dergelijk plan. Tot enige vorm van samenwerking werd besloten, omdat de gemeente Naarden zelf niet beschikt over voldoende middelen om de Begraafplaats adequaat in stand te houden. Bovendien bemoeilijken een aantal juridische zaken de omgang met de Begraafplaats. Zo is de Begraafplaats in eigendom bij de gemeente Naarden, maar gelegen op het grondgebied van de gemeente Bussum. Aan de hand van een methodiek, ontwikkeld bij de RDMZ werd gekozen om een plan op te stellen dat een samenhangende visie verwoordt, waarin alle onderdelen van de Begraafplaats aan de orde komen. Aan de hand van het plan kunnen op de deelgebieden door de deskundigen vervolgens plannen worden ontwikkeld die uiteindelijk de instandhouding van de Begraafplaats moeten waarborgen.
Voor deze methodiek is gekozen, omdat duidelijk werd dat tussen de gemeente en de Stichting niet een eensluidende, samenhangende visie aanwezig was. Door onderzoek, kennisverbreding en rapportage van deze zaken ontstaat via de opzet van het plan meer inzicht in het onderwerp en daaruit kan dan een goede visie ontstaan. Daarbij worden de uitgangspunten, zoals de beschikbare middelen van de gemeente Naarden, niet uit het oog verloren.

§ 2 Doelen van het plan

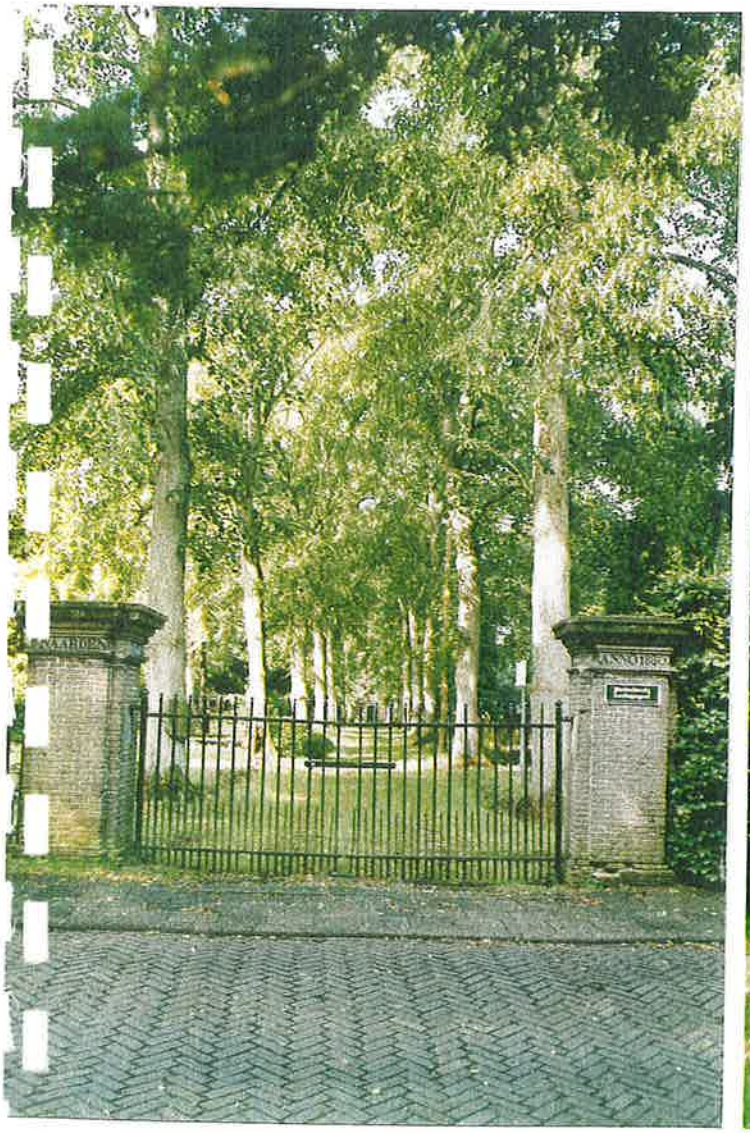
Deze visie is bedoeld om voor de eigenaar, voor de Stichting en voor derden een goed inzicht te krijgen in de noodzaak van behoud en beheer van de Begraafplaats. Hoewel reeds veel onderzoek heeft plaatsgevonden, zijn een aantal zaken nog niet nader uitgewerkt.
De na te streven doelen van dit plan zijn:

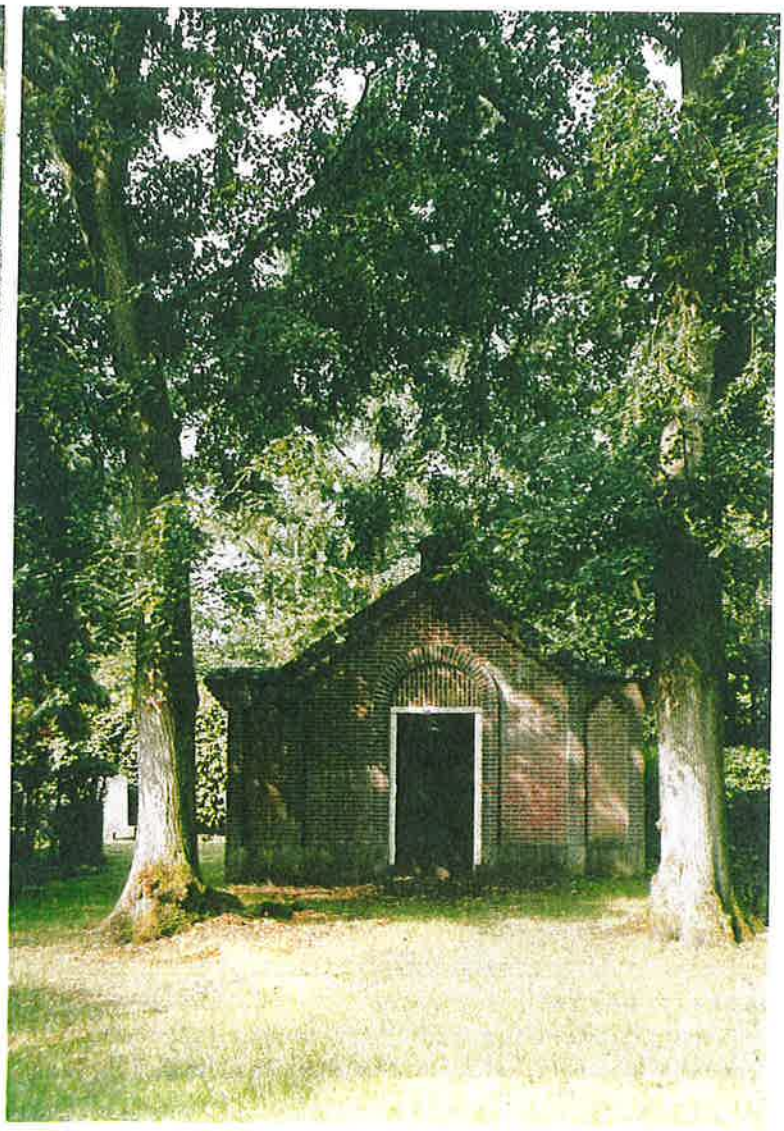
- het voor langere tijd in stand houden van de Begraafplaats in haar geheel en het stimuleren van bepaalde ontwikkelingen teneinde de Begraafplaats een plaats in deze tijd te geven;
- het op adequate wijze conserveren van de geschiedkundige, cultuurhistorisch, architectuurhistorische en tuinhistorische waarden van de Begraafplaats;
- het treffen van zodanige maatregelen dat het verval van de Begraafplaats wordt vertraagd en in een door de participanten gewenste richting wordt bijgestuurd;
- het verankeren van de Begraafplaats in de nationale, regionale en vooral de lokale gemeenschap door het ontplooien van (nieuwe) activiteiten op de Begraafplaats en het introduceren van nieuwe functies;
- het bieden van mogelijkheden tot kennisoverdracht door bijvoorbeeld het houden van rondleidingen, het verzorgen van publicaties, het houden van exposities en het betrekken van scholen;
- het bieden van een gemeenschappelijk fundament waarop de participanten in de vorm van een op te stellen convenant nadere afspraken voor hun gezamenlijke inspanning kunnen baseren.

§ 3 Leeswijzer

De kern van dit Plan voor Instandhouding en Ontwikkeling van de Oude Begraafplaats (PIOOB) wordt gevormd door de gezamenlijke visie (hoofdstuk VIII). In de visie komen de bouwstenen aan de orde voor de instandhouding en ontwikkeling van de Begraafplaats. Staan de afzonderlijke bouwstenen min of meer los van elkaar, in de gezamenlijke visie worden de verschillende bijdragen geïntegreerd. De visie behelst een samenhangend geheel van voorstellen na afweging van de verschillende belangen.
Alvorens tot een gezamenlijke visie te komen is eerst inzicht in de huidige situatie en de potentiële mogelijkheden van de Begraafplaats noodzakelijk. Hiertoe komen in hoofdstuk II allereerst de geschiedenis en de bijzonderheden van de Begraafplaats aan de orde. Hoofdstuk III gaat in op de huidige situatie van de Begraafplaats met betrekking tot de elementen groen (aanleg en beplanting), rood (gebouwen, opstallen) en grijs (grafmonumenten). In hoofdstuk IV komt de stedenbouwkundige ontwikkeling van de Begraafplaats aan bod en in hoofdstuk V wordt een overzicht gegeven van de huidige financiële en organisatorische situatie. In hoofdstuk VI worden de juridische aspecten van de Begraafplaats beschreven, waarbij naast de relevante wetgeving ook de vigerende verordeningen voor de Begraafplaats aan bod komen, als ook een aantal specifieke juridische aspecten, zoals eigendomsrechten en grafrechten.
In hoofdstuk VII worden de potentiële mogelijkheden van de Begraafplaats beschreven. Het gaat hierbij niet alleen om het streven tot behoud van de Begraafplaats. Zeker zo belangrijk zijn de voorgestelde nieuwe gebruiksvormen, nieuwe geldstromen en nieuwe organisatiestructuren waarmee wordt beoogd richting te geven aan de ontwikkeling van de Begraafplaats. Hoofdstuk VIII ten slotte, dat over de gezamenlijke visie gaat, is feitelijk de kern van het plan en een van de belangrijkste hoofdstukken, omdat hierin de gewenste richting voor instandhouding en ontwikkeling wordt beschreven. Hierna volgt hoofdstuk IX, waarin de feitelijke uitwerking van de visie in concrete aanbevelingen wordt geïllustreerd en een planning wordt voorgesteld. De praktische uitwerking van deze aanbevelingen zal uiteindelijk leiden tot de samenstelling van deelrapporten en deelplannen.
In bijlage 5 is een verklarende woordenlijst opgenomen.

NAARDEN

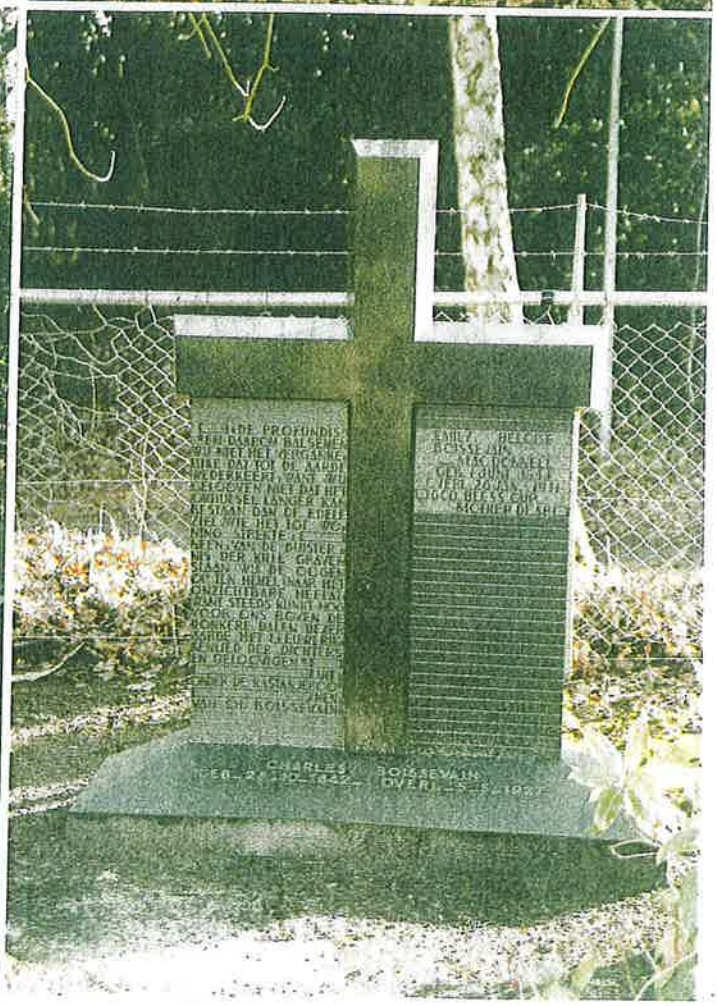

II CULTUURHISTORISCHE ACHTERGROND

Begraafplaatsen zijn plaatsen waar al eeuwenlang afscheid wordt genomen van dierbare overledenen. De inzichten van nabestaanden en beheerders over de vormgeving van de gedenktekens waarmee de overledenen worden herdacht, zijn voortdurend aan verandering onderhevig. Die inzichten hangen samen met veranderingen in de omgang met de dood, onder andere bepaald door religieuze en medische ontwikkelingen. Cultuurhistorische ontwikkelingen van tientallen jaren, soms zelfs eeuwen, zijn terug te vinden op enkele hectaren. Begraafplaatsen dienen dan ook om verschillende redenen tot waardevolle monumenten te worden gerekend. Vaak zijn er fraai gebeeldhouwde gedenktekens te vinden of zijn er personen begraven die op lokaal of nationaal niveau een belangrijke rol hebben gespeeld. Bovendien hebben nogal wat begraafplaatsen een parkachtig karakter of zijn zelfs als zodanig aangelegd en zijn er bijzondere of zeldzame bomen en heesters te vinden. Al die factoren zijn op de Oude Begraafplaats van Naarden aanwezig.

De huidige situatie, ligging en afmetingen vormen de basis voor de verdere toekomst en de wijze waarop de Begraafplaats in stand wordt gehouden en zich verder ontwikkelt. In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk wordt de ontstaansgeschiedenis van de Begraafplaats uiteengezet. Vervolgens wordt een overzicht gegeven van de algemene karakteristiek van de Begraafplaats, vooral wat betreft een aantal kenmerkende elementen, te weten de aanleg en beplanting, de omheining en de uitbreidingen. In de derde paragraaf wordt nader ingegaan op de cultuurhistorische betekenis van de grafmonumenten. In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk wordt de omvang van de bescherming en de daarmee samenhangende waarden behandeld.

§ 1 Ontstaansgeschiedenis

Na het invoeren van het Koninklijk Besluit van 18 mei 1825, dat nog langer begraven binnen de bebouwde kom en in kerken verbood, gaf Provinciale Staten van Noord-Holland in 1827 het gemeentebestuur van Naarden de opdracht *"een geschikt kerkhof buiten de stad aan te leggen"*. Het gemeentebestuur speelde het probleem door naar de kerkvoogdij van de Nederlands Hervormde Gemeente als zijnde de direct betrokkene. Ondanks de bezwaren van de kerk dat de begraafplaats bij een eventueel beleg van de stad onbereikbaar zou zijn, werd de datum waarop de begraafplaats klaar moest zijn vastgesteld op 1 mei 1830.
Voor *fl.* 560,- werd een bosperceel aangekocht van 1 bunder en 67 roeden (ongeveer 1.5 ha.) op de Bussumse Eng aan de straatweg van Naarden naar Laren (Amersfoortsestraatweg). De kavel lag op hoge zandgrond op ruim 1300 meter buiten de Vesting en buiten de gordel van 300 roeden (1130 m.) die vanaf de buitenvestinggracht werd afgegraven ter verkrijging van een goed schootsveld. De zogeheten Kringenwet stond immers slechts houten bebouwing binnen het schootsveld toe; derhalve moest gezocht worden naar een perceel op ruimere afstand dan wellicht wenselijk was. Het perceel bevond zich feitelijk op Bussums grondgebied. De gemeente Naarden had eerder in 1817 dit deel van haar gemeente afgestaan voor de nieuwgevormde gemeente Bussum. De gemeente sloot indertijd voor de nieuwe begraafplaats, die overigens op tijd voor gebruik gereed was, een lening af. De stichtingsdatum "Naarden" - "1830" is op het toegangshek aangebracht. De plaatselijke aannemer van der Stok bouwde het baarhuisje voor de som van *fl.* 300, - en de kweker Jurrissen nam de beplanting voor de som van *fl.* 400,- op zich.
De hervormden en de katholieken kregen ieder bepaalde grafvelden toegewezen waarvan de juiste ligging tot nu toe nog niet kon worden achterhaald. Aan de kerkvoogdij van Naarden werd wegens het derven van begrafenisrechten na het in gebruik nemen van de buitenbegraafplaats voortaan jaarlijks *fl.* 75,- uitgekeerd. Voor de joodse ingezetenen werd op de begraafplaats de noordwestelijke hoek gereserveerd. Zij kregen ook het recht van overpad van de ingang aan de Amersfoortsestraatweg naar hun eigen toegangshek waar op de pilaren "Bussum" - "5590" (=1830) staat.
Net als Naarden moest ook de gemeente Bussum een buitenbegraafplaats aanleggen. De uitvoering daarvan wist de jonge kleine gemeente echter nog jaren uit te stellen. Al sinds 1822 had Bussum een rooms-katholieke begraafplaats en voor de weinige niet-katholieke ingezetenen werd toestemming van de Provinciale Staten en de gemeente Naarden verkregen om de nieuwe Naardense begraafplaats te gebruiken. Dit gebeurde tot 1873, het jaar waarin Bussum zelf een algemene begraafplaats kreeg.

Inmiddels was in 1847 naast de algemene begraafplaats aan de Amersfoortsestraatweg op de zogenaamde Tollenkamp al een eigen begraafplaats voor de Naardense rooms-katholieken tot stand gekomen.

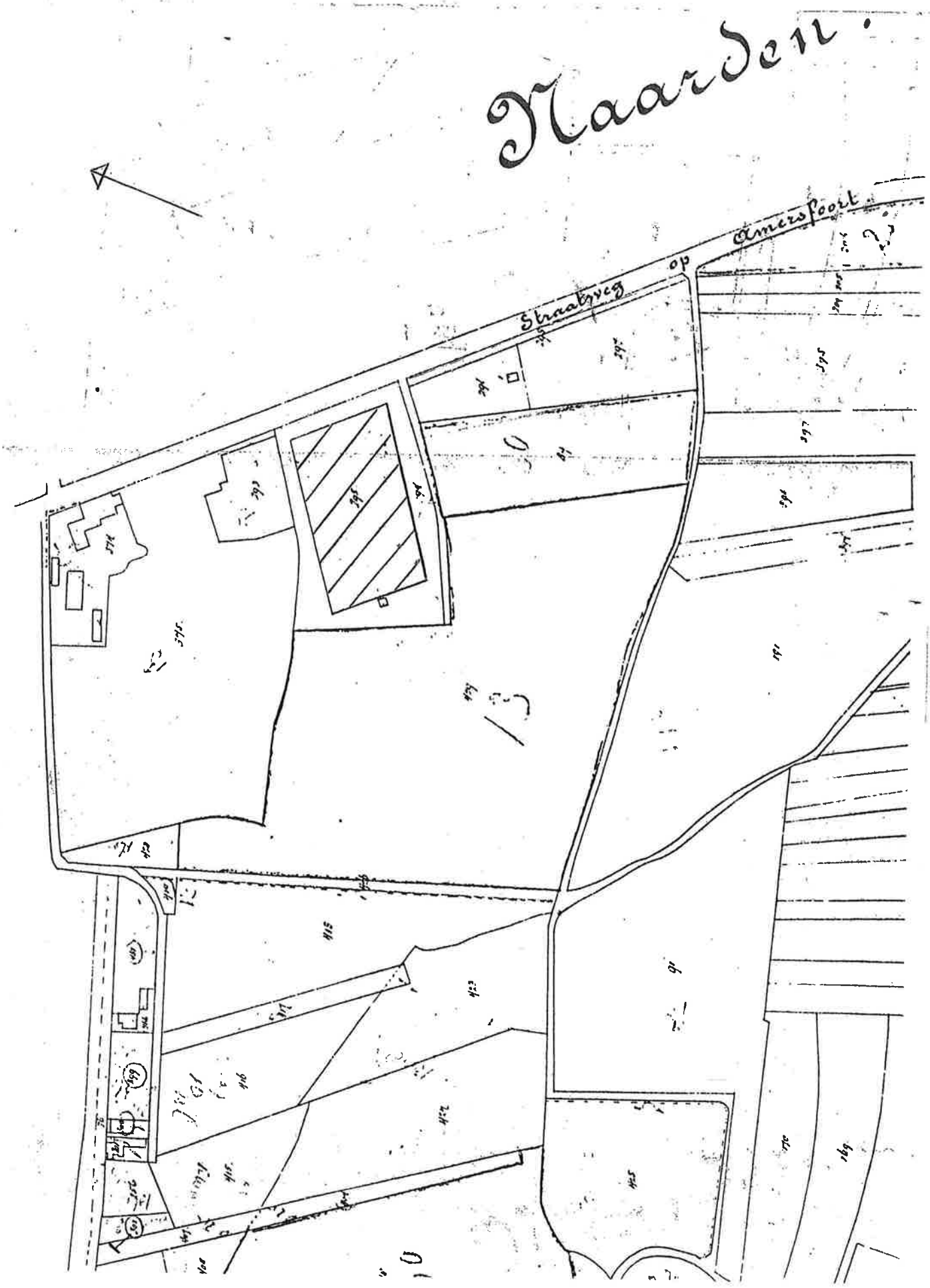
§ 2 Algemene karakteristiek van de Oude Begraafplaats

De Begraafplaats beslaat ruim 1.5 ha., is rechthoekig van vorm en wordt omgeven door hoge bomen en struiken. Het terrein wordt aan de zijde van de ingang, de oostzijde, begrensd door de Amersfoortsestraatweg met ventweg (voormalige rijksweg A1). Aan de noordwestzijde wordt het terrein begrensd door een strook bosplantsoen waarin een fietspad is opgenomen met daarachter de Brediusweg in het zuidwesten door het terrein van de Montessorischool. Aan de zuidoostzijde loopt een zandpad, het Nicolaas Beetspad, aan de andere zijde waarvan zich de Rooms Katholieke begraafplaats van Naarden bevindt. Ondanks de directe nabijheid van een zeer druk verkeerskruispunt met stoplichten gaat een zekere rust uit van de 'groene-grijze' begraafplaats.
In de noordwest hoek van de Oude Begraafplaats bevindt zich de Joodse Begraafplaats. De afscheiding tussen de beide delen wordt gevormd door aan de ene zijde een kale overjarige meidoornhaag en aan de andere zijde een rij betonpaaltjes met daar tussenin gespannen ijzerdraad. Het bestuur van de Joodse Gemeente heeft alleen contacten met de gemeente Bussum en heeft zijn eigen beheer- en onderhoudplan. Hoewel dit joodse gedeelte met het overige complex is 'vergroeid', zal het in deze visie niet verder worden beschreven of behandeld.
De omheining van de Begraafplaats wordt gevormd door een oude beukenhaag waarin inmiddels op verschillende plaatsen gaten zijn gevallen. De begeleidende hegafscheiding van houten palen en prikkeldraad is deels kapot. Over vele meters is de beukenhaag verdwenen door gebrek aan licht ten gevolge van overhangend geboomte en is de haag vervangen door een ijzeren hek met gaas.
In 1830 zijn de eerste grafvelden, Blok I en II, in gebruik genomen. Bij Blok I zijn de grafstenen van de graven aaneengesloten aangebracht als bij een kerkvloer geplaveid met zerken. Bij Blok II is men aanvankelijk ook zo te werk gegaan, maar hier zijn in een later stadium grafrijen om en om geruimd, waardoor paden tussen de rijen zijn ontstaan. Op dit moment is niet duidelijk wanneer deze ruiming heeft plaatsgevonden en of de grafstenen of de graven of beide zijn geruimd. Het laatste lijkt het meest waarschijnlijk. Door deze ruiming zijn in dit blok alle graven gemakkelijker en zonder de noodzaak om andere zerken te betreden bereikbaar geworden.
In 1916 is Blok III aangelegd naar de mode van die tijd, de vroeg twintigste-eeuwse, zogenaamde nieuwe architectonische tuinstijl. Dit blok is onderverdeeld in zogenoemde kamers. Hof C, D en F zijn van elkaar gescheiden door taxushagen. Ook aan de buitenkant van de hoven liggen rijen graven. Aan de overkant van Blok III zijn in dezelfde tijd dwars op de hoofdlaan taxushagen geplant met daartussen huurgraven (Blok IV).
Bij de laatste uitbreiding van 1938 zijn in een lange strook grond buiten de oorspronkelijke uitleg van de begraafplaats langs Blok II twee rijen graven overlangs aangelegd die Blok V vormen. Deze uitbreiding wordt van Blok II gescheiden door de beukenhaag, die daar al aanwezig was. In dezelfde tijd is de indeling van Blok IV zodanig gewijzigd dat door het verplaatsen van taxushagen, ten koste van huurgraven, meer ruimte is gecreëerd voor kindergraven en eigen graven.
In ongeveer 1944 is de nieuwe algemene begraafplaats van Naarden in Valkeveen in gebruik genomen. Sindsdien vinden op de Begraafplaats, op enkele uitzonderingen na, alleen bijzettingen plaats. Door verminderd onderhoud is er veel opslag van Amerikaanse vogelkers, esdoorn, lijsterbes en eik. Klimop en mossen tieren welig. Dit alles maakt dat de Begraafplaats een 'vriendelijker' impressie geeft dan bij het formeel aangelegd ontwerp beoogd werd.

§ 3 Cultuurhistorische betekenis van de grafmonumenten

De grafmonumenten zijn steeds in rijen gerangschikt. Naast grafmonumenten van gewoon formaat zijn er ook grote familiegraven die twee of meer graven in beslag nemen. Op de meeste graven ligt een deksteen of zerk al dan niet in combinatie met een stèle. Ondanks de verscheidenheid aan grafmonumenten op de Begraafplaats kan in kort bestek iets gezegd worden over de meest voorkomende vormen, de gebruikte symboliek en de toegepaste stijlen.
Het merendeel van de grafmonumenten bestaat uit grijze hardsteen en is conform de Noord-Hollandse traditie sober maar gevarieerd van vorm. Op de stenen komen verheven en verdiepte letters voor die soms zwart of wit zijn geschilderd. Opgebrachte metalen letters of metalen naamplaten komen weinig voor of

Gemeente Bussum 1880, Sectie B, detail blad I, schaal 1:2500 = begraafplaats

FAMILIEGRAF
ADRIANUS KIEVIT
GEB. 5 DECEMBER 1897
CHRISTIAAN HERBER

zijn vaak reeds verloren gegaan. Enkele grafmonumenten zijn van baksteen, terwijl er ook een paar marmeren grafmonumenten te vinden zijn. Het marmer is door ouderdom vaak moeilijk als zodanig te herkennen. De laatste tijd zijn enige oude graven bedekt met moderne gepolijste granieten dekstenen. Op een enkel graf komt nog een houten grafteken voor. Deze tekens verkeren in een zeer slechte staat.
Opvallend zijn de tientallen negentiende-eeuwse ijzeren hekjes om de graven. Op de grafstenen en de hekjes zijn vaak symbolische tekens aangebracht zoals een slang, een vlinder, een pelikaan, zonnen, fakkels, rozen, lelies of andere bloemen, olijftakken, levensboom, zandloper, pijnappels of zeis. De staat waarin de grafmonumenten verkeren, varieert van goed tot vervallen en gebroken. De meeste hekjes verkeren in een slechte staat. Ze zijn verroest, scheefgezakt of zwaar beschadigd. In het verleden zijn op verzoek van de rechthebbenden hekjes weggehaald of zijn ze door roof verdwenen. De kettingen die ooit tussen pilaartjes om graven hingen, zijn ook allemaal verdwenen of door bijvoorbeeld schooljeugd ontvreemd.
Op de Begraafplaats zijn veel opeenvolgende trends in de vormgeving van grafmonumenten te vinden. (zie hiervoor ook bladzijde 9 en 10). In bijlage 2, de complexbeschrijving, worden vijf (grotere) grafmonumenten en drie grafhekjes welke in het jaar 2000 als rijksmonument zijn aangewezen, uitgebreid beschreven. Zij geven samen met de entree en het baarhuisje - beide ook beschermd - een indruk van het rijke en diverse karakter van deze oude begraafplaats.
Al met al kent de Begraafplaats een bijzondere uitstraling door de afwisselende vormentaal, de aanwezige symboliek en de aanleg van het groen (zie ook hoofdstuk III §2). In de loop der tijd zijn er vele notabelen en andere bekende Naardense personen begraven. Dit alles gevoegd bij het feit dat de oorspronkelijke vorm van de Begraafplaats na al die jaren nog in tact is, compleet met veel graven uit de beginfase, maakt dat de cultuur- en sociaalhistorische waarde van dit hele complex buitengewoon groot is.

§ 4 Beschermde status: Rijksmonument en beschermd dorpsgezicht

Op dit ogenblik is de Begraafplaats voor wat betreft een aantal onderdelen van rijkswege beschermd (zie bijlage 2, complexbeschrijving). Wat betreft de gemeente Bussum vormt de Begraafplaats onderdeel van het beschermde dorpsgezicht.

§ 4.1 Omvang van de bescherming van rijkswege

Eind jaren tachtig en begin jaren negentig van de twintigste eeuw werd het zogenaamde Monumenten Inventarisatie Project gestart. Dit hield in dat de panden en objecten die in de jaren 1850-1940 tot stand waren gekomen, werden onderzocht met het oog op eventuele plaatsing op de rijksmonumentenlijst. Er was namelijk een enorme achterstand opgelopen en een groot aantal waardevolle objecten dreigde verloren te gaan. Een van de objecten die werd meegenomen in het onderzoek, was de Oude Begraafplaats.
Nadat de Begraafplaats op onderdelen inderdaad waardevol werd geacht, volgde op 4 december 2000 in het kader van de uitvoering van het Monumenten Selectie Project (MSP) voor de gemeente Bussum, de aanwijzing van delen van de Begraafplaats tot rijksmonument. Blijkens de bij de bescherming behorende complexbeschrijving (zie bijlage 2) heeft de bescherming betrekking op tien onderdelen: *de ENTREE, een BAARHUISJE, het GRAFMONUMENT van B.J.R. van Hasselt uit omstreeks 1860, het GRAFMONUMENT van G.C. Fabius uit 1887, het FAMILIEGRAF van de familie De Roeper, de neogotische GRAFKAPEL van de familie Dudok van Heel uit 1865, het GRAFMONUMENT van J. Mammen en drie afzonderlijke GRAFHEKKEN rond zerken van omstreeks 1900.*
De algemene begraafplaats van Naarden te Bussum uit 1830 is van algemeen belang door haar cultuur- en architectuurhistorische, alsmede funerair-historische waarde als zeer vroeg, zeldzaam gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een algemene begraafplaats, gesticht in 1830 in opdracht van de gemeente Naarden, met een aantal bijzondere grafmonumenten.
Het complex staat in het Register van Beschermde Monumenten ingeschreven onder complexnummer 513208 en de monumentnummers 513209 t/m 513218.
Sinds augustus 2000 loopt er een aanvraag om de Begraafplaats in haar geheel als rijksmonument aan te wijzen. De aanvraag ligt op dit moment nog bij de RDMZ. De RDMZ heeft aan de gemeenteraad van de gemeente Bussum een advies gevraagd. Met de gemeente Bussum is afgesproken dat de gemeenteraad pas een zodanig advies zal uitbrengen op het moment dat er een duidelijke beheervisie voor de Begraafplaats aanwezig is.

III HUIDIGE BOUWKUNDIGE TOESTAND

Voor de aankoop, de oorspronkelijke aanleg en de diverse uitbreidingen verwijzen we naar de beschrijving in Hoofdstuk II, §1, de ontstaansgeschiedenis.

§ 1 Aanleg

Het ontwerp van de Begraafplaats is eenvoudig en bestaat uit een aantal hoofdstructuren. De basis wordt gevormd door twee lanen, die samen een kruis vormen. Dit benadrukt het oorspronkelijke grondplan van de Begraafplaats in de vorm van een kerkvloer. Aan weerszijden van de lanen zijn linden geplant. Deze rijen zijn niet meer intact; ooit zijn enkele linden vervangen door lariksen. Recent zijn onder de linden van de hoofdas de aarden walletjes opnieuw beplant met klimop, een beplanting die ook in het originele ontwerp was opgenomen, maar die in de loop der jaren voor een groot deel was verdwenen.
De Begraafplaats wordt geheel omzoomd door een oude beukenhaag. De uitbreiding van 1938 vormt een apart gedeelte van de Begraafplaats (zie ook hoofdstuk II, §2). Dit deel wordt door middel van een ten tijde van de uitbreiding reeds bestaande beukenhaag afgescheiden van de oorspronkelijke aanleg. Dat de Begraafplaats ondanks het eenvoudige ontwerp toch heel groen oogt, komt in belangrijke mate door de aanwezigheid van de volop aanwezige grafbeplanting en de hagenstructuur. In een aantal gevallen is de grafbeplanting zover doorgegroeid dat deze beplanting een wezenlijk onderdeel is gaan vormen van de groenstructuur van de Begraafplaats. Hierbij gaat het vooral om de diverse treurbomen die geplant zijn. Het is derhalve van het grootste belang dat deze bomen goed onderhouden worden, zodat de specifieke treurvorm behouden blijft, maar de bomen geen schade aan het grafmonument toe brengen.
Het Joodse deel van de Begraafplaats wordt, zoals reeds eerder opgemerkt, gedeeltelijk afgescheiden door restanten van een meidoornhaag. Ook de beukenhagen en de taxushagen op de Begraafplaats zijn niet meer compleet. Op diverse plaatsen komen gaten voor die in het reguliere onderhoud weer hersteld dienen te worden.
Op een luchtfoto uit 1935 is te zien dat de grafmonumenten er toen veel minder verweerd uitzagen: de Begraafplaats werd goed onderhouden: een begraafplaats in 'vol bedrijf'.

§ 2 Beplanting en onderhoud

Het onderhoud dat door de gemeente wordt uitgevoerd is sober, mede door de beperkte financiële middelen. Het onderhoud bestaat uit de volgende onderdelen:

- 4-6 keer per jaar het gras maaien inclusief bijmaaien rondom de graven en verwijderen van grasresten op de graven;
- zomersnoei van bomen en heesters inclusief het verwijderen van opschot en zaailingen;
- jaarlijks knippen van taxus- en beukenhagen inclusief opruimen knipresten en verwijderen van knipresten op de graven;
- wintersnoei bomen en heesters;
- jaarlijks verwijderen van blad;
- regelmatig legen van vuilnisbakken.

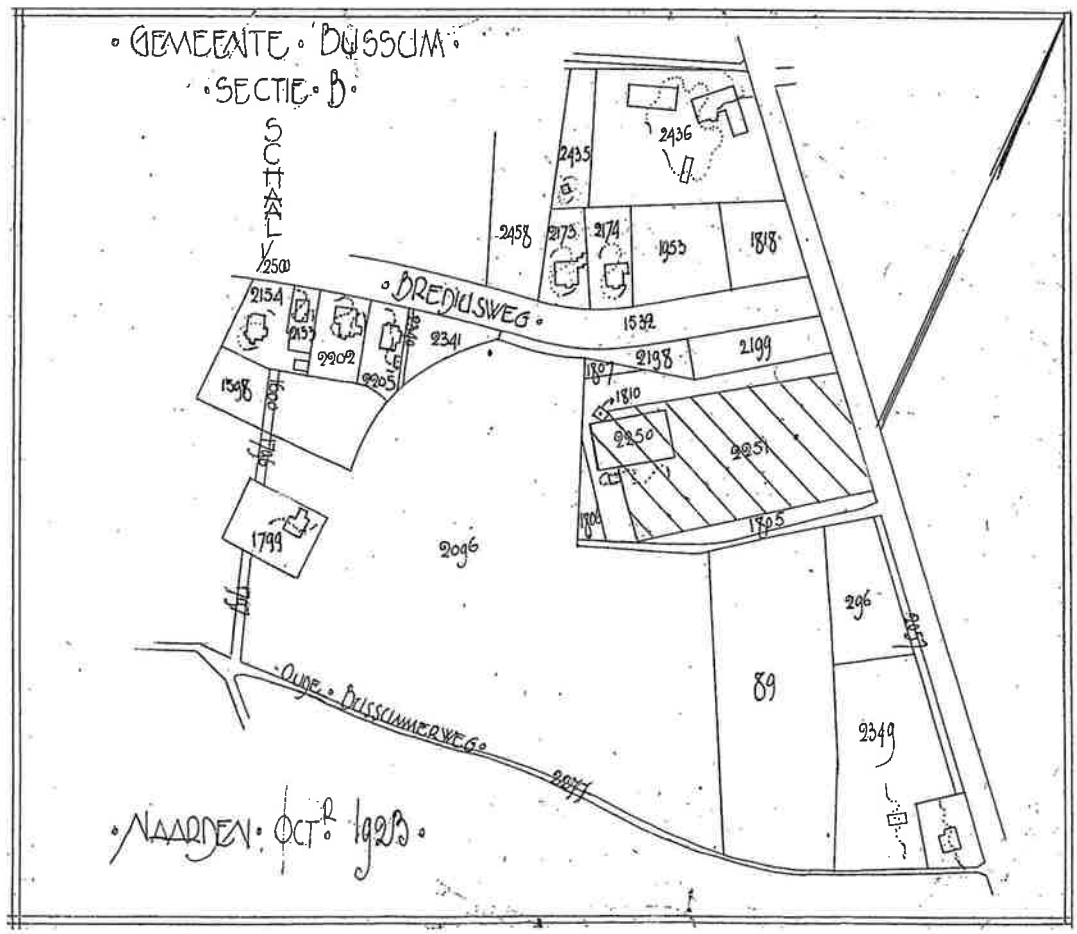
Het risico bestaat dat bij te vroeg in het jaar maaien diverse stinsenplanten verdwijnen.

Daarnaast vindt een aantal keer per jaar een zogenoemde "wied"dag plaats. Deze dag wordt georganiseerd door de Stichting. Onder begeleiding van een medewerker van de gemeente Naarden wordt dan door vrijwilligers eenvoudige groenwerkzaamheden gedaan, zoals het verwijderen van onkruid, zaailingen en het uitvoeren van snoeiwerkzaamheden.

Het onderhoud van de graven is een verantwoordelijkheid voor de rechthebbenden. Gezien de ouderdom van de graven blijkt dat voor veel graven geen rechthebbenden meer zijn. Dit uit zich in verwaarlozing van een aantal graven, maar ook in ver uitgegroeide bomen en struiken die ooit op de graven zijn aangebracht. Deze bomen en struiken veroorzaken regelmatig ontwrichting en beschadigingen aan hekjes en grafmonumenten.

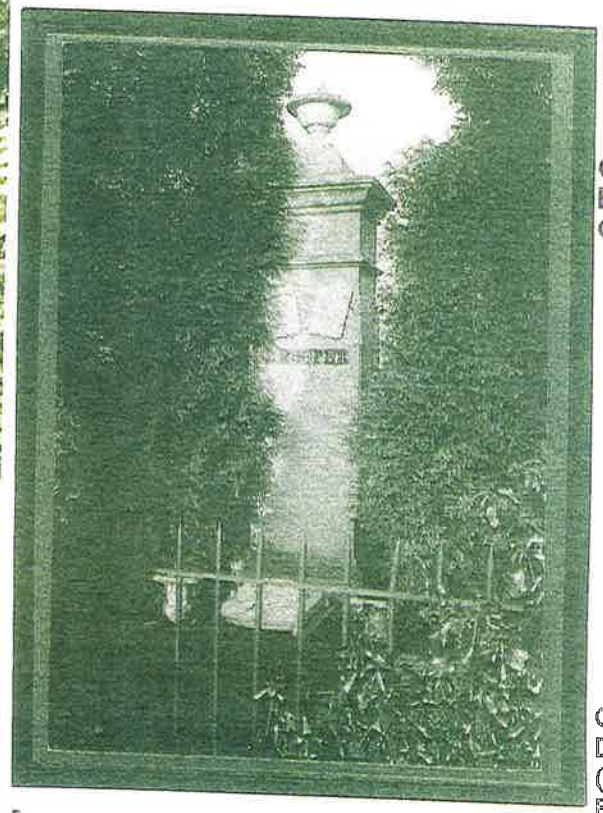
Kaart van de Gemeente Bussum ±1990 (detail),

Plattegrond van de algemene en joodse begraafplaats uit 1923 vòòr de laatste uitbreidingen.
Herkomst van de kaart onbekend.

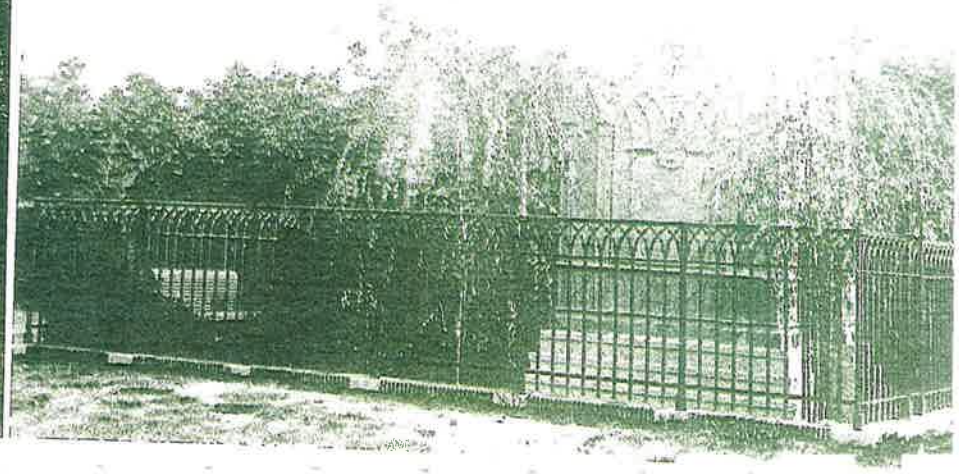

Grafmonument van de famili
De Roeper (rijksmonument)
Oude en recente foto

Grafkelder van de familie
Dudok van Heel
(rijksmonument)
Foto uit 1870 en 1999

Sinds 2000 staat een bord nabij de ingang van de Begraafplaats met het verzoek aan de rechthebbenden om zich te melden. Vanaf die tijd melden zich regelmatig rechthebbenden bij de gemeente of bij de Stichting. Dit heeft ook een grotere betrokkenheid bij de Begraafplaats tot gevolg.
De mogelijkheid bestaat dat rechthebbenden het jaarlijks onderhoud van de grafmonumenten eeuwigdurend in handen van de gemeente geven. De gemeente reinigt dan jaarlijks de grafsteen ('de groene aanslag' wordt hierbij verwijderd), verwijdert het onkruid, de dode stengels en bloeiwijzen en de overige harde materialen worden gereinigd. In totaal zijn er op dit moment 91 grafmonumenten waarvan het onderhoud door de rechthebbenden aan de gemeente is overgedragen.

Door de nogal verwilderde staat waarin de Begraafplaats verkeert, is het voor velen juist een plek die romantische gevoelens oproept en waar een sfeer van rust en vergankelijkheid heerst die vooral gekoesterd en bewaard moet blijven. Het geheel is echter wel een 'levend' monument, dat wil zeggen er vinden steeds veranderingen plaats, door het vele groen en de bijzettingen. Daarom zal met zoveel mogelijk behoud van de huidige sfeer, toch steeds ook onderhoud aan het groen moeten plaatsvinden om het hele complex in een goede conditie te kunnen houden.

§ 3 Huidige toestand van gebouwen, hekwerken en directe omgeving

Volgens het inspectierapport van de Monumentenwacht Noord-Holland, dat in 2002 in opdracht van de Stichting is uitgevoerd, verkeert het baarhuisje in redelijke staat. De pleisterlaag dient hersteld te worden evenals de aansluiting van de pannen aan de voorgevel, daar op die plek lekkages kunnen ontstaan.
Het ijzerwerk van het toegangshek ziet er, afgezien van enige corrosie, verzorgd uit. Het is in 2003 geschilderd. Het grote ijzeren middenhek is moeilijk te sluiten door de verzakkende bakstenen pilaren ernaast waarvan bakstenen aan de basis zijn losgeraakt. Wanneer het middenhek gesloten is, stut het de scheef wegzakkende pilaren. Het wegzakken is ook de oorzaak dat het voetgangershekje niet meer met de klink kan worden gesloten. Het gevolg is, dat het kleine hekje meestal wagenwijd openstaat en men wel heel gemakkelijk naar binnen kan lopen, hetgeen naast rustzoekende bezoekers ook vandalen aantrekt. De natuurstenen bekroning van de pilaren raakt steeds meer beschadigd en verdraaid door onachtzaam heen en weer manoeuvreren van vrachtauto's. Herstel en restauratie van het toegangshek wordt, om grotere schade te voorkomen, steeds urgenter. De terreinafscheiding, bestaande uit houten paaltjes, gaas en prikkeldraad is op vele plaatsen kapot. In de directe omgeving vindt men overhangende bomen buiten de afrastering die op verschillende plaatsen te veel over de graven heen hangen.
De Begraafplaats wordt door passanten vaak als 'afsteker' gebruikt. Binnenkomend door het voetgangershek aan de Amersfoortsestraatweg loopt men over de Begraafplaats en verlaat het terrein aan de andere kant door het hekje van de joodse deel van de Begraafplaats aan de Brediusweg, al dan niet met achterlaten van zwerfvuil. Dezelfde route wordt ook wel door buurtbewoners gebruikt om hun hond uit te laten.

§ 4 Huidige toestand van de grafmonumenten

De meeste grafmonumenten zijn van grijze hardsteen en verkeren in een staat die varieert van goed tot vervallen en gebroken. Bij een groot aantal grafmonumenten is er alleen sprake van een atmosferische 'vervuiling'. Er zal een keuze gemaakt moeten worden of en zo ja op welke wijze daar iets aan zal moeten worden gedaan. De meeste hekjes zijn slecht. Ze zijn verroest, scheefgezakt of zwaar beschadigd.

IV SITUERING IN DE OMGEVING (inclusief stedenbouwkundige ontwikkelingen)

§ 1 Historische ontwikkelingen

In 1830 is de algemene begraafplaats van de gemeente Naarden (inclusief het joodse gedeelte) gevestigd op een (hak)houtperceel in de Bussumse Eng. Ook toen in 1847 de naastgelegen Naardense Rooms-katholieke begraafplaats, tevens gelegen op Bussums grondgebied, werd geopend lagen de beide begraafplaatsen nog ver buiten de bebouwde kom. Tussen de beide begraafplaatsen liep de Oud Bussummerweg, via het landgoed Oud-Bussem de verbinding tussen het nieuwe dorp Bussum en Huizen. Door verschillende zandafgravingen waardoor vele sloten ontstonden, raakte deze oude verbinding onderbroken. Het Nicolaas Beetspad is nog een rest van die Oud-Bussummerweg. In 1904 had de op het landgoed 'Oud-Bussem' gevestigde Exploitatie Maatschappij Modelboerderij 'Oud-Bussem' behoefte aan een directe verbinding met het station Naarden-Bussum. De melkerij verlaagde het niveau van het pad met de bedoeling daar een smalspoor naar het station aan te leggen. Dit plan is echter nooit uitgevoerd. Niet het pad maar de Begraafplaats ligt dus op het oorspronkelijke niveau van de Eng. De Modelboerderij nam ook het initiatief voor een weg langs de noordzijde van de Begraafplaats[1]. In 1906 werd deze weg, zeer tot ongenoegen van de gemeente Bussum, verhard en Brediusweg genoemd. Later, in 1929, is de Brediusweg door de gemeente Bussum geasfalteerd.
Bij de Begraafplaats ging in 1830 vanaf de landweg, die de Amersfoortsestraatweg toen nog was, een oprit wat omhoog naar het ingangshek en langs het hek aan de andere kant afdalend terug naar de rijweg. In 1882 werd het traject van de Gooische Stoomtram van Amsterdam via Naarden naar Laren langs de Amersfoortsestraatweg geopend. De tramrails werd tussen de weg en de Begraafplaats gelegd, waardoor de op- en afrit halverwege door dit spoor werden gekruist. Na het opheffen van de tram in 1942 is op de plek van de rails een brede ventweg aangelegd en is het toegangspad tot de Begraafplaats met de helft ingekort.
Het drukke verkeer heeft er bovendien toe geleid dat op het kruispunt Brediusweg/Amersfoortsestraatweg verkeerslichten zijn geïnstalleerd. Voor de verkeersveiligheid werd later op dit punt tevens de doorgang naar de ventweg voor auto's afgesloten. Dit heeft tot gevolg dat de Begraafplaats de laatste jaren alleen te bereiken is vanaf de Huizerweg, ruim een kilometer in de richting van Laren, en de op- en afrit omgebouwd zijn tot een keerlus voor bezoekers van de Begraafplaats en voor auto's die op de ventweg willen keren.

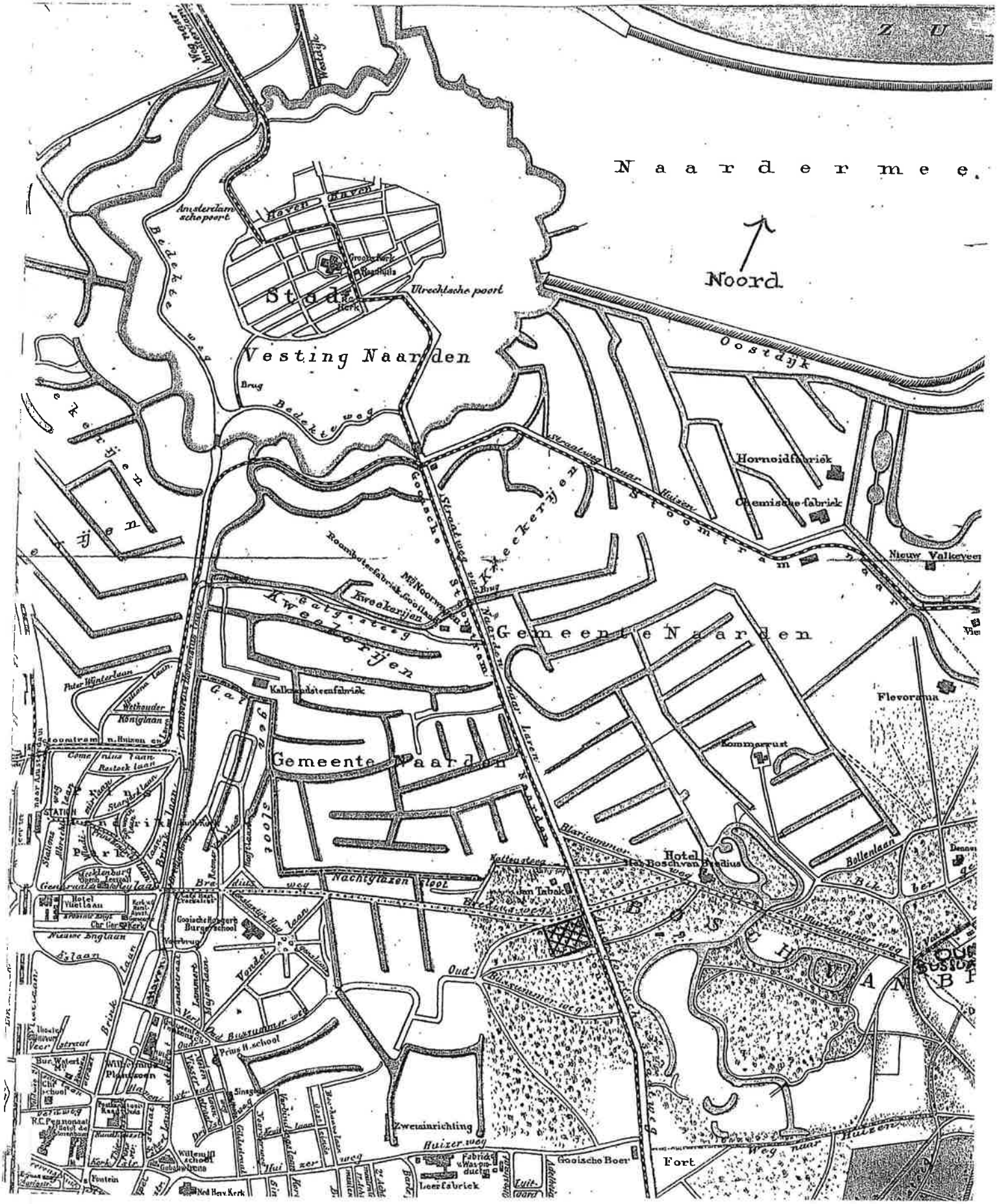
§ 2 Huidige stedenbouwkundige context van de Begraafplaats

De Begraafplaats valt binnen het Bestemmingsplan Jan Tabak, dat door de gemeenteraad van Bussum is vastgesteld op 10 maart 1988 (zie bijlage 1, Bestemmingsplan Jan Tabak). De begrenzing van dit plan wordt gevormd door de Jan Toebacklaan in het Noorden, de Amersfoortsestraatweg in het oosten, de Huizerweg in het zuiden en (globaal) een deel van de gronden van het Mouwtje, de Isaac da Costalaan en de Rhijnvis Feithlaan in het Westen.
In de buurt bevinden zich vooral woningen, maar ook enkele scholen, een bejaardenverzorgingstehuis, een gebouw voor een kerkgenootschap en drie begraafplaatsen, waaronder de Oude Begraafplaats. Winkels en bedrijven komen in deze buurt niet voor.
De Begraafplaats, die aan een voor het doorgaande verkeer afgesloten ventweg is gesitueerd, ligt aan het kruispunt Brediusweg/Amersfoortsestraatweg. Dit heeft tot gevolg dat de Begraafplaats alleen te bereiken is via de Huizerweg ruim een kilometer in de richting van Laren. De oorspronkelijke op- en afrit zijn, zoals eerder beschreven, omgebouwd tot een keerlus.
Het bestemmingsplan Jan Tabak heeft als uitgangspunt het bestaande karakter van het plangebied zoveel mogelijk te bewaren en waar nodig het woonklimaat te verbeteren. Dit betekent dat het een erg behoudend bestemmingsplan is.

[1] De beide initiatiefnemers van de Modelboerderij, J.van Woensel Kooij en Floris Vos zijn op de Begraafplaats begraven.

Detail van de kaart die in 1917 door boekhandel Los in Bussum is uitgegeven.
De 'nieuwe' Brediusweg lopende van het station Naarden-Bussum langs de begraafplaats naar de Hofstede Oud-Bussum staat met ..... aangegeven.

= begraafplaats

V HUIDIGE FINANCIËLE EN ORGANISATORISCHE SITUATIE

§ 1 Huidige geldstromen, inclusief begroting

In deze paragraaf worden de verschillende geldstromen beschreven die voor het onderhoud en de instandhouding van de Begraafplaats zijn bestemd.

§ 1.1 Gemeente Naarden.

In de gemeente Naarden zijn twee algemene begraafplaatsen opgenomen in de gemeentelijke begroting. In het jaar 2004 zien we in de gemeentebegroting onder post 6.724.10.03 voor het eerst het onderhoud van de Oude Begraafplaats opgenomen. Voorheen was het onderhoud van beide begraafplaatsen onder hetzelfde begrotingsnummer opgenomen Ten aanzien van de Begraafplaats zijn aspecten opgenomen als algemeen beheer, groenonderhoud, verharding, meubilair, begraafwerkzaamheden en overige kosten met een werkelijke begroting van € 5.060,-. Dit bedrag is gebaseerd op activiteiten zoals in de onderstaande tabel weergegeven, waarbij alleen het bedrag dat nodig is voor inhuur van derden en elektriciteit- en waterkosten in de begroting zijn opgenomen. In de conceptbegroting voor het jaar 2005 is tevens een bedrag opgenomen voor de uren die de eigen dienst besteedt aan het onderhoud van de Begraafplaats.
Na afloop van het begrotingsjaar 2004 kan worden bekeken of het bedrag toereikend is of dat dit bijsturing nodig heeft. Het bedrag kan voor het eerst voor het begrotingsjaar 2006 worden aangepast, indien nodig.

Activiteit	Periode	Derden	Eigen dienst	Tijdsbesteding	Kosten
maaien met cirkelmaaier	april-oktober		4x	100 uur	€ 3854,00
bijmaaien rond de graven	april-oktober		4x	75 uur	€ 2890,50
schoonblazen graven van grasresten	april-oktober		4x	40 uur	€ 1541,60
zomersnoei bomen en heesters	juni		1x	12 uur	€ 462,48
opschot en zaailingen verwijderen	juni		1x	16 uur	€ 616,64
knippen taxus- en beukenhagen	september	1x			€ 2000,00
knipsel opruimen en afvoeren	september		1x	20 uur	€ 770,80
schoonblazen graven van knipresten	september		1x	10 uur	€ 385,40
wintersnoei bomen en heesters	december		1x	32 uur	€ 1233,28
bladafval opruimen en afvoeren	december	1x			€ 3000,00
diverse werkzaamheden: legen vuilnisbak, opname waterstand, water aan- en afsluiten, reparaties, inspectie en toezicht	januari-december			40 uur	€ 1541,60
Totaal		€ 5.000,00		345 uur	€ 13.296,30

§ 1.2 Stichting tot Behoud van de Oude Begraafplaats van Naarden

De Stichting werft donateurs om haar doelstellingen te kunnen financieren. Aanvang 2004 bedraagt het aantal donateurs circa 180. Het kapitaal van de Stichting bedraagt op dat moment ongeveer € 6000,-. De jaarlijkse bestuurskosten bedragen circa € 500,-. Een deel van het kapitaal is op een spaarrekening ondergebracht. Het ligt binnen de mogelijkheden van de Stichting om een enkele keer kleinere projecten te financieren.Echter de Stichting ziet het meer tot haar taak om zich in te zetten voor financiering van projecten door middel van werven van bedrijven en instellingen als sponsor van omschreven projecten.

projecten door middel van werven van bedrijven en instellingen als sponsor van omschreven projecten. Voor een enkel project zijn reeds toezeggingen gedaan. Bovendien draagt de Stichting bij aan het behoud van de Begraafplaats door de inzet van mankracht en voert een inventarisatie van de graven uit.

§ 2 Noodzakelijke begroting voor instandhouding huidige situatie

Onderstaand overzicht is een voorlopige raming van de kosten voor de instandhouding van de huidige situatie, indien de Begraafplaats volgens een meer op instandhouding gericht beleid onderhouden zou worden.

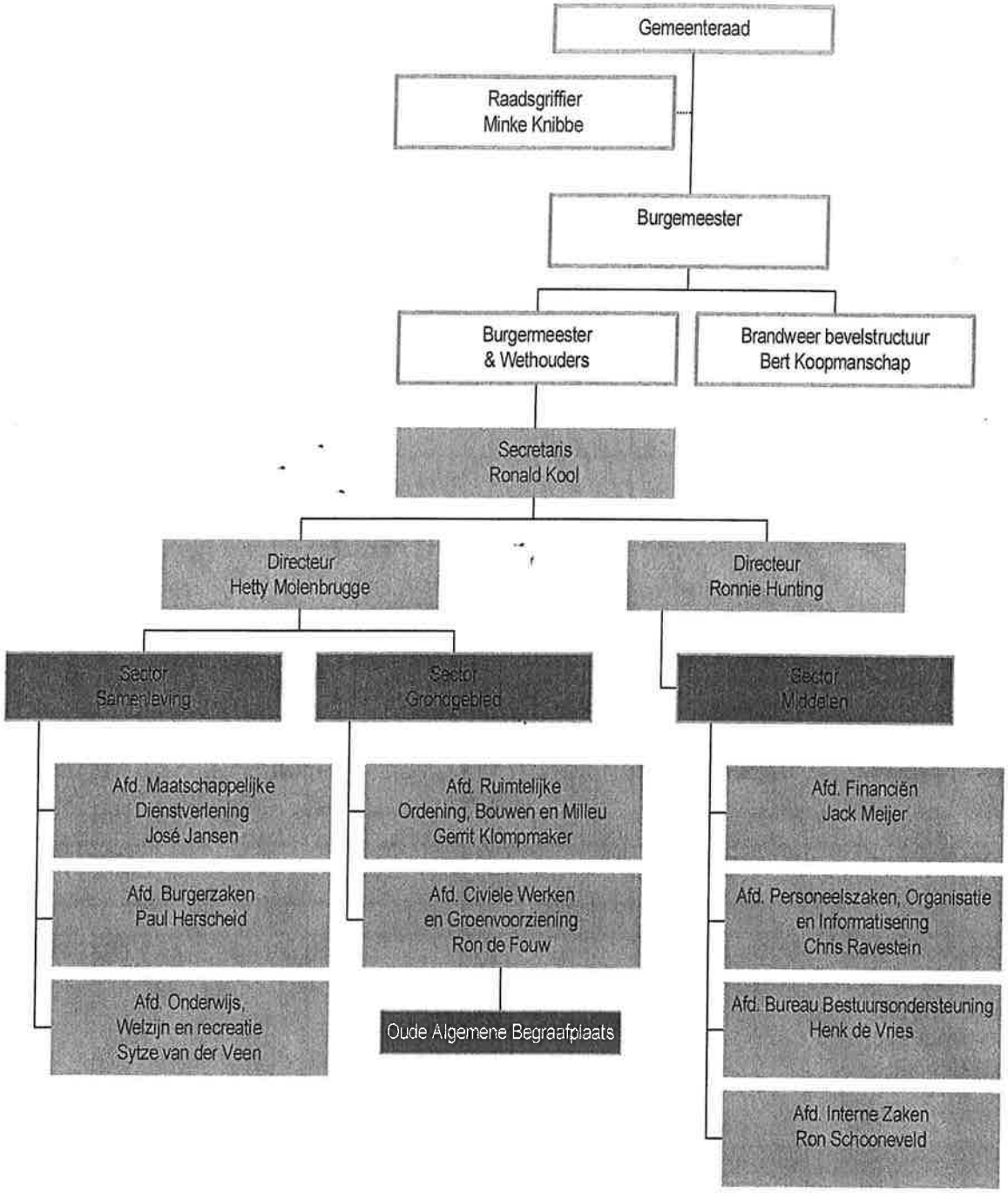
Activiteit	Periode	Derden	Eigen dienst	Tijdsbesteding	Kosten
maaien met cirkelmaaier	april-oktober		10x	250 uur	€ 9635,00
bijmaaien rond de graven	april-oktober		10x	200 uur	€ 7708,00
schoonblazen graven van grasresten	april-oktober		10x	100 uur	€ 3854,00
zomersnoei bomen en heesters	juni		1x	24 uur	€ 924,96
opschot en zaailingen verwijderen	juni		1x	32 uur	€ 1233,28
knippen taxus- en beukenhagen	juni-september	2x			€ 4000,00
knipsel opruimen en afvoeren	juni-september		2x	40 uur	€ 1541,60
schoonblazen graven van knipresten	juni-september		2x	20 uur	€ 770,80
wintersnoei bomen en heesters	december		1x	64 uur	€ 2466,56
bladafval opruimen en afvoeren	december	1x			€ 3000,00
diverse werkzaamheden: legen vuilnisbak, opname waterstand, water aan- en afsluiten, reparaties, inspectie en toezicht	januari-december			80 uur	€ 3083,20
inboet	december	1x	1x	20 uur	€ 1770,80
Totaal		€ 8.000,00		810 uur	€ 31.988,20

§ 3 Huidige organisatiestructuur

§ 3.1 Gemeente Naarden

De gemeente Naarden is in juridische en bestuurlijke zin eigenaar van de Begraafplaats. Hieruit vloeit een aantal verantwoordelijkheden voort, zowel in organisatorische als bestuurlijke zin. De gemeente dient haar eigendom naar behoren te onderhouden en in stand te houden. Daar ziet een aantal wetten, meer of minder expliciet, op toe.

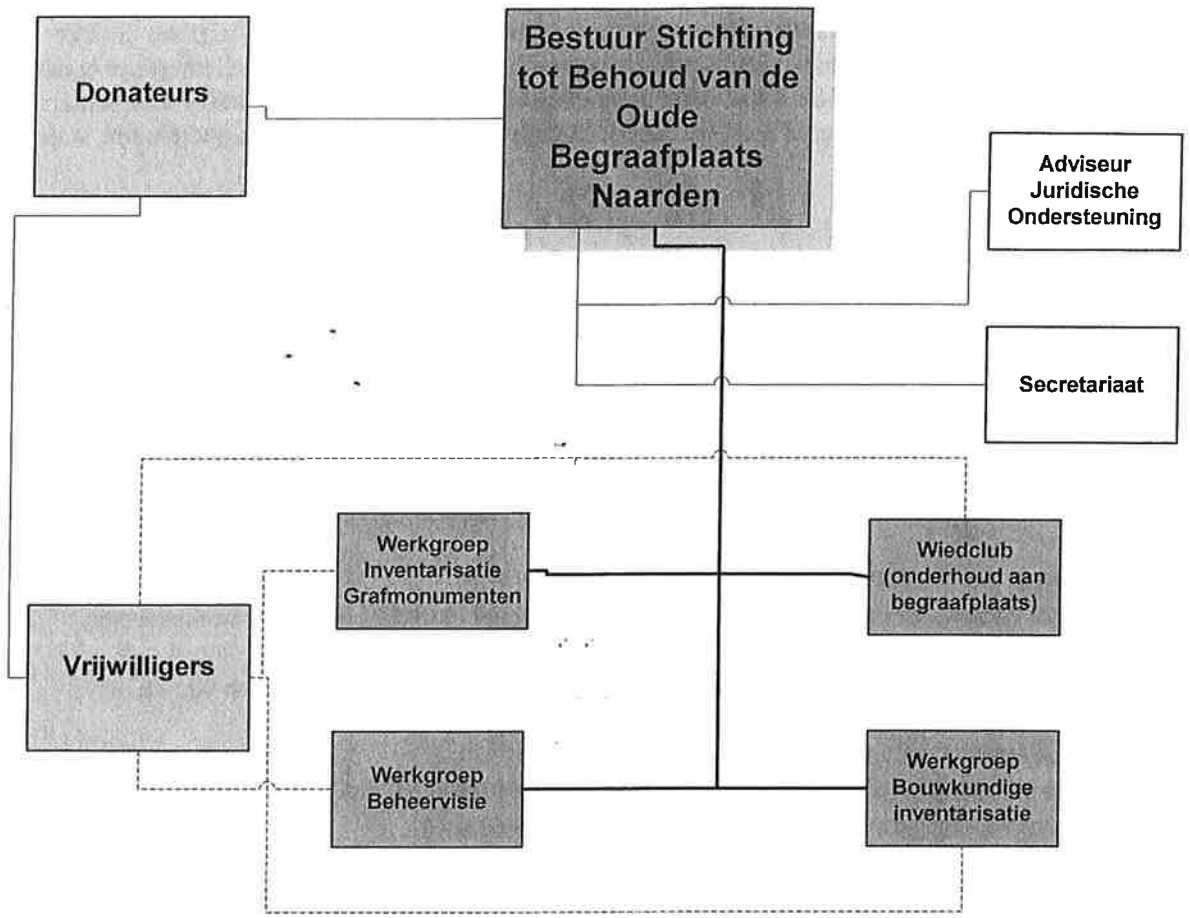
Onderstaand organogram geeft in grote lijnen de organisatiestructuur van de Gemeente Naarden weer:

De afdelingen Ruimtelijke ordening, Bouwen en Milieu en Civiele Werken en Groenvoorziening hebben te maken met de Begraafplaats.

§ 3.2 Stichting tot Behoud van de Oude Begraafplaats te Naarden

Over de organisatie van de Stichting kan het volgende worden gezegd: Bestuurlijk wordt de Stichting geleid door een vierhoofdig bestuur. Daarnaast bestaan er een aantal werkgroepen, dat belast is met deelaspecten van de door de Stichting nagestreefde doelen, zoals daar zijn de inventarisatie van de graven en de ondersteuning van het onderhoud van de Begraafplaats.

VI JURIDISCHE ASPECTEN

In dit hoofdstuk wordt een onderdeel behandeld dat in veel beheerplannen en visies meestal ontbreekt. Op juridisch gebied bestaan bij dit onderwerp veel misverstanden en zijn er veel gevallen bekend waarbij op dit terrein onoordeelkundig gehandeld is.
Om voor de Begraafplaats duidelijkheid te scheppen in de relevante juridische regelgeving en de eventuele rechtsgevolgen, wordt in dit hoofdstuk een overzicht gegeven van de wet- en regelgeving die het meest van toepassing is. Handelingen van de gemeente of de Stichting kunnen immers door gecompliceerde problematiek gemakkelijk eindigen in juridische onduidelijkheden. Gezien het onderwerp is het derhalve goed *vooraf* de juridische situatie zo goed mogelijk te onderzoeken om problemen *achteraf* te voorkomen. Ook kan aan de hand van een goede juridische inventarisatie de ontwikkelde visie veel beter onderbouwd worden.

§ 1 Relevante wetgeving

Hieronder wordt achtereenvolgens ingegaan op de Wet op de lijkbezorging (Wlb 1991), de Monumentenwet (Mw 1988), de Algemene Plaatselijke Verordening Bussum (APV) en andere relevante regelgeving zoals het bestemmingsplan als bedoeld in de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO). Ook wordt stilgestaan bij de situatie met betrekking tot het eigendom van de Begraafplaats.

§ 1.1 Wet op de lijkbezorging (Wlb)

Voor wat betreft de Begraafplaats bevat de Wet op de lijkbezorging voorschriften en richtlijnen met betrekking tot:

- het begraven en het opgraven en herbegraven van lijken;
- het bijhouden van een openbaar register van alle begraven lijken en bijzettingen van asbussen;
- het ruimen van graven;
- het bijzetten, beschikbaar stellen en ruimen van asbussen, alsmede het verstrooien van de as;
- de grafrechten, waaronder de termijnen en verlengingen;
- de uitbreiding of sluiting van de begraafplaats;
- gevallen van verwaarlozing van het grafonderhoud door rechthebbenden;
- de bestemming van het terrein voor permanente asverstrooiing.

Sedert 1991 wordt door de Wlb[2] in artikel 33 voorgeschreven dat een gemeente voor zich of met een of meer andere gemeenten tezamen tenminste één gemeentelijke begraafplaats dient te hebben. Burgemeester en Wethouders dienen op grond van de Gemeentewet (Stbl. 1992, 96) toezicht te houden op het begraven en de begraafplaatsen in hun gemeente en kunnen uit dien hoofde de gemeenteraad voorstellen bepaalde regels te stellen zoals vast te leggen in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV). Deze bevoegdheid was tot 1994 expliciet geregeld in artikel 209 van de oude gemeentewet. In dit artikel werd onder aanhef en onderdeel 'm' aan het college van Burgemeesters en Wethouders opgedragen: *het handhaven der politie over het begraven en de begraafplaatsen*. Na 1994 is hier na modernisering van de Gemeentewet artikel 160 voor in de plaats gekomen. Hierin wordt niet meer expliciet deze taak genoemd, maar gezien de wetsgeschiedenis blijkt dat dit wel de bedoeling was.
Het staat een gemeente verder vrij om nadere regels vast te leggen in een verordening, maar de Wlb is vrij summier over de wijze wat in een dergelijke verordening vastgelegd dient te worden. De gemeente is dan ook niet verplicht een zodanige verordening te hebben.

Een van de meest verwarrende punten betreffende de Wlb is de situatie rond het karakter van het grafrecht. Spraakverwarring en interpretatieverschillen hebben hier geleid tot onduidelijkheid[3]. Volgens velen is het uitsluitend recht op een graf een eigendomsrecht dat inhoudt dat men begraven kan worden op een begraafplaats, gesloten of niet.

---

2 *Wet op de lijkbezorging*, wet van 7 maart 1991, Stb. 130, ter vervanging van Wet op de lijkbezorging van 1869.
3 Artikel 84 Wlb tracht hierover duidelijkheid te verschaffen.

Volgens een toelichting bij de Wlb kan er ook nooit sprake zijn van eigendom van een graf, want dat eigendom berust bij de eigenaar van de begraafplaats, in dit geval dus de gemeente Naarden. Men heeft als rechthebbende wel het recht gedurende een bepaalde of onbepaalde periode één of meer lijken in het graf te doen begraven of begraven te houden. Indien het recht voor onbepaalde tijd is verleend, vervalt het alleen, indien de rechthebbende er afstand van doet of het onderhoud verwaarloost, overigens na toepassing van de procedure uit artikel 28, lid 4 t/m 7 (zie later). Indien het recht als zakelijk recht is verleend, kan de gemeente desnoods het zakelijke recht door "onteigening" teniet doen. Hiermee wordt niet het onteigenen uit de onteigeningswet bedoeld, maar het vervallen verklaren van grafrechten door de houder van de begraafplaats. Dit kan eventueel toegepast worden bij dringende redenen van algemeen belang, zoals de noodzakelijke aanleg van een weg met gebruikmaking van een deel van de begraafplaats. De rechthebbenden dienen dan ook schadeloos te worden gesteld. De bepalingen in artikel 46 en 47 blijven evenwel van toepassing. Het is aannemelijk dat de grafakten gebaseerd zijn op publiek recht. Indien men als gemeente nu tot onteigening overgaat, onteigent men alleen nog rechten op onderhoud en op het begraven houden van de lijken, want het recht op begraven is reeds vervallen.

Over het op grond van verwaarlozing vervallen van het uitsluitend recht, geeft het vierde lid van artikel 28 Wlb uitsluitsel. Dit lid bepaalt: *'In geval van kennelijke verwaarlozing van het onderhoud van een graf, waarop een uitsluitend recht berust, voor zover dit onderhoud niet op de houder van de begraafplaats berust*[4]*, kan deze verwaarlozing worden geconstateerd bij een schriftelijke verklaring van de houder van de begraafplaats, die hij toezendt aan de rechthebbende wiens adres hem bekend is of redelijkerwijs bekend kan zijn'.*
Het vijfde lid van dit artikel geeft aan dat, indien het adres onbekend is de verklaring ook aangeplakt kan worden bij de ingang van de begraafplaats. Een mededeling daarvan wordt aangebracht bij het graf. Indien toepassing is gegeven aan het vierde of vijfde lid en niet alsnog in onderhoud wordt voorzien, vervalt in ieder geval dertig jaar nadat in dat graf de laatste begraving heeft plaatsgevonden het uitsluitende recht. In het onderhavige geval kan men er dus in 2021 van uitgaan dat alle rechten vervallen zijn, immers voor 1991 bestond een dergelijke regel nog niet. Indien de gemeente Naarden direct na vaststelling van de Wlb rechthebbenden had opgespoord en aangeschreven en de mededelingen over de voorgenomen vervallenverklaring had aangeplakt, zou men de grafrechten van verwaarloosde graven hebben kunnen laten vervallen. Dit is echter niet gebeurd.
Lid zeven van het artikel geeft aan dat de aangeplakte verklaring en mededeling pas worden verwijderd indien in het onderhoud wordt voorzien of indien het uitsluitend recht op het graf is vervallen.
Dat ook uitsluitende rechten die voor het in werking treden van de Wlb onder de strekking van de nieuwe wet vallen bepaalt artikel 84: *'Het recht op een eigen graf, verleend vóór het in werking treden van deze wet, wordt geacht een uitsluitend recht op een graf in de zin van artikel 28 te zijn'.* Tegen een besluit zoals hiervoor beschreven is bezwaar en beroep mogelijk op grond van de Algemene wet bestuursrecht.

§ 1.2 Besluit op de lijkbezorging

In dit Besluit van 4 december 1997 worden voorschriften gegeven ter uitvoering van de Wet op de lijkbezorging. Voor de Begraafplaats heeft dit besluit slechts betrekking op:
- het begraven in een kist of ander lijkomhulsel en het materiaal daarvan;
- de inrichting van een graf en de afstand tussen de graven onderling.

De voorgeschreven afstanden uit dit besluit kunnen gevolgen hebben voor de wijze waarop nieuwe graven worden uitgegeven op de Begraafplaats. De minimale tussenruimte tussen de graven dient 30 centimeter te zijn. Waar in het verleden eventueel dichter op elkaar werd begraven kan dit gevolgen hebben voor het uiterlijk en het karakter van de grafvelden.

§ 1.3 Inspectierichtlijn lijkbezorging

De Wlb beoogt in de eerste plaats een formeel juridisch kader te zijn waarbinnen de lijkbezorging in ruime zin dient plaats te vinden. Het is geen milieuwet. Piëteit jegens de overledenen en hun familieleden en het streven om het voor de nabestaanden van de overleden persoon mogelijk te maken op eigen wijze afscheid te nemen staan in onze multiculturele Nederlandse samenleving voorop. Omdat het belang van de openbare orde en volksgezondheid de essentie van deze richtlijn vormt, zijn (milieu)hygiënische

[4] Hetgeen bijvoorbeeld contractueel kan zijn overeengekomen of reglementair vastgelegd.

aspecten van de lijkbezorging op de achtergrond gebleven. Dat justitiële aspecten, de volksgezondheid en het milieu bij de lijkbezorging tevens een essentiële rol spelen is evident. Ingevolge de wet dient de Inspectie Milieuhygiëne in enkele aangelegenheden te worden gehoord. Mede om die reden heeft de Hoofdinspecteur van de Volksgezondheid voor de Milieuhygiëne in november 1999 genoemde richtlijn uitgevaardigd. Daarbij merkt hij op dat de Inspectie bij de lijkbezorging slechts een adviserende en geen toezichthoudende taak heeft. De richtlijn geeft informatie en adviezen over milieu en volksgezondheid in relatie tot de lijkbezorging. Zij beoogt hiermee een antwoord te geven op de meest gestelde vragen over de lijkbezorging en bij te dragen aan het voorkomen van milieuhygiënische problemen op die gebieden. In de meeste gevallen zal het raadplegen van de richtlijn en het opvolgen daarvan voldoende zijn om formeel aan de eis van het horen te voldoen. Voor de Begraafplaats heeft de richtlijn hoofdzakelijk betrekking op:

- bodem- en grondwaterverontreiniging;
- het verstrooien van as en de aanleg van een strooiveld voor de asbestemming;
- de inrichting van graven en grafkelders;
- het opgraven en herbegraven;
- het ruimen van graven
- het gebruik van lijkhoezen.

§ 1.4 Monumentenwet 1988 - bescherming

De Monumentenwet 1988 biedt door middel van artikel 11 wettelijke bescherming voor monumenten. Het eerste lid van dit artikel stelt: *'Het is verboden een beschermd monument te beschadigen of te vernielen'.* Het tweede lid stelt: *'Het is verboden zonder of in afwijking van een schriftelijke vergunning:*

a. een beschermd monument af te breken, te verstoren, te verplaatsen of in enig opzicht te wijzigen;

b. een beschermd monument te herstellen, te gebruiken of te laten gebruiken op een wijze, waardoor het wordt ontsierd of in gevaar gebracht'.

De desbetreffende vergunning dient voor de Begraafplaats aangevraagd te worden bij het college van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Bussum. Het college vraagt advies aan de RDMZ en de Provincie Noord-Holland. Het advies aan de Provincie is noodzakelijk, omdat de gemeente Bussum geen eigen gemeentelijke monumentencommissie heeft.
Met inachtneming van beide adviezen beslist het college van Burgemeester en Wethouders over de aanvraag (artikel 14, lid 1). Het advies van de Rijksdienst is niet bindend, maar afwijking van het advies zal wel afdoende moeten worden gemotiveerd. Daarna zendt het college een afschrift van het besluit aan de directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Ingevolge artikel 19 kan het college aan een vergunning voorschriften verbinden in het belang van de monumentenzorg.

Artikel 34 van de Monumentenwet 1988 voorziet in de mogelijkheid dat de minister uit 's Rijkskas een uitkering verstrekt ten behoeve van het herstel en de instandhouding van beschermde monumenten.
Verder dient hier te worden vermeld dat de Monumentenwet 1988 zich niet verzet tegen overdracht van eigendom van een beschermd monument, zodat het beheer van de Begraafplaats, indien gewenst, overgedragen zou kunnen worden aan een beheerstichting.
Aangezien de aanleg van de Begraafplaats ook beschermd is, doet zich de vraag voor of voor het kappen of planten van bomen op de Begraafplaats tevens een vergunning volgens de Monumentenwet 1988 vereist is, met name indien er sprake zou zijn van een wijziging van de originele aanleg. Aangezien bij de omschrijving van de parkaanleg ook een aantal bomen expliciet wordt genoemd, lijkt dit zo te moeten worden geïnterpreteerd, temeer omdat dit een vergunning is volgens een hogere wet dan de kapvergunning die berust op de Algemene Plaatselijke Verordening (APV). (Zie hiervoor ook §1.5 van dit hoofdstuk)

§ 1.5 Algemene plaatselijke verordening: kapverordening

Ingevolge artikel 2.2 van de Kapverordening Bussum 2001 is het verboden zonder vergunning van het college van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Bussum houtopstand te vellen of te doen vellen, behoudens enkele expliciet genoemde uitzonderingen zoals coniferen. Onder houtopstand wordt verstaan: hakhout, een houtwal of één of meer bomen. Voor het kappen van bomen op de Begraafplaats dient dus ook een kapvergunning te worden aangevraagd, daar de Begraafplaats deel uitmaakt van een

JAN WILLEM
van WOENSEL KOOY
17-8-1902
20-9-1986

openbaar terrein. Dit geldt echter alleen voor bomen met een stamdiameter 0,25 meter of meer op een hoogte van 1.30 meter.
In het algemeen kan verder worden opgemerkt dat voor het kappen van één of meer bomen of struiken een vergunning ingevolge artikel 11 van de Monumentenwet 1988 nodig kan zijn. Hoewel een boom of struik op zichzelf geen monument in de zin van artikel 1 van de Monumentenwet 1988 kan zijn (want geen door mensenhanden vervaardigde zaak), kan deze wel onderdeel vormen van een beschermde aanleg. Tot een beschermde aanleg kunnen naast de beplanting bijvoorbeeld ook het paden- en lanenverloop en bewust aangelegde terreinaccidentatie, bergjes, vijvers en waterlopen behoren. (zie hiervoor ook §2 van dit hoofdstuk)
Omdat het voor betrokkenen waarschijnlijk niet steeds eenvoudig zal zijn om te beoordelen of voor een bepaalde ingreep een vergunning nodig is, wordt met betrekking tot het beheer en instandhouden van het groen op de Begraafplaats op basis van de in dit plan geformuleerde beheervisie een beheerplan uitgewerkt, waarin wordt vastgelegd voor welke onderdelen een vergunning nodig is.

§ 1.6 Wet milieubeheer

In deze wet van 13 juni 1979 zijn regels gesteld met betrekking tot een aantal algemene onderwerpen op het gebied van de milieuhygiëne. Onder meer is bepaald dat het zonder vergunning van het college van Burgemeester en Wethouders verboden is een inrichting voor het hebben van afvalstoffen en gevaarlijke stoffen op te richten, te veranderen of in werking te hebben. Het beleid van de gemeente Naarden geeft aan dat het gebruik van chemische middelen niet is toegestaan met uitzondering van de onkruidbestrijding op verhardingen. Momenteel worden alle werkzaamheden waarbij met chemische middelen wordt gewerkt uitbesteed aan derden. Dat houdt in dat geen chemische middelen worden opgeslagen op de Begraafplaats. Hierdoor is het niet nodig om een vergunning in het kader van de Wet milieubeheer aan te vragen.

§ 1.7 Wet bescherming persoonsgegevens

Deze wet van 6 juli 2000 bevat richtlijnen voor de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens. De wet is van toepassing op het geheel of gedeeltelijk geautomatiseerd verwerken van persoonsgegevens, evenals de niet geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens die in een bestand zijn opgenomen of die bestemd zijn om daarin te worden opgenomen. In artikel 27 van deze wet is bepaald dat een geheel of gedeeltelijke verwerking van persoonsgegevens die voor de verwezenlijking van een doeleinde of van verscheidene samenhangende doeleinden bestemd is, alvorens met verwerking wordt begonnen, gemeld moet worden bij het College Bescherming Persoonsgegevens. In het Besluit van 7 mei 2001, houdende aanwijzing van verwerkingen van persoonsgegevens die zijn vrijgesteld van deze melding, is in artikel 25 met betrekking tot grafrechten vermeld, dat genoemd artikel 27 van de wet niet van toepassing is op verwerkingen betreffende personen die bij de verantwoordelijke een recht hebben op een begraafplaats, voor zover deze verwerkingen voldoen aan de in dit artikel vermelde eisen. Die eisen hebben betrekking op het doel van de verwerking, op de gegevens welke in het bestand worden opgenomen, op het verstrekken van deze gegevens en op het verwijderen van de persoonsgegevens. Dit houdt in dat de wet dus niet van toepassing is op de gegevens, indien de Stichting gebruik zou willen maken van de gegevens.

§ 1.8 Arbo-wet

Binnen de Arbeidsomstandighedenwet zijn tal van regels opgenomen omtrent gebouwen, terreinen en begraafplaatsen. De voornaamste bepalingen hebben betrekking op de inrichting van arbeidsplaatsen, gevaarlijke stoffen, fysieke belasting, fysische factoren en arbeidsmiddelen.
De belangrijkste risico's en of prioriteitsstellingen op dit moment, met betrekking tot de Begraafplaats zijn:

- de aanwezigheid van bondige werkinstructies voor apparatuur, inclusief de vereiste persoonlijke beschermingsmiddelen;
- het beperken van lichamelijke belasting;

§ 1.9 Andere juridisch relevante regels

Tijdens het onderzoek is niet gebleken dat de gemeente als eigenaar van de Begraafplaats een beleid heeft uitgestippeld voor het terrein van de Begraafplaats anders dan de huidige bestemming. Er zouden echter wel diverse plannen kunnen bestaan voor de omgeving, wat gevolgen kan hebben voor de Begraafplaats. Het is daarom relevant eerst te kijken naar het bestemmingsplan, zoals dat is vastgelegd door de gemeente Bussum (zie hiervoor bijlage 1)
Een andere wet die wellicht in het kader van dit plan nadere aandacht vereist is de Wet Waardering Onroerende Zaken (Wet WOZ). Deze wet is op 1 januari 1995 in werking getreden en heeft tot doel het stellen van regels voor een uniforme waardebepaling van onroerende zaken. Deze waarde die per beschikking door de gemeente wordt vastgesteld, wordt onder andere gebruikt als grondslag voor de onroerende zaakbelasting (OZB) en de waterschapslasten.
Inmiddels is duidelijk dat de Wet WOZ voor begraafplaatsen en graven geen gevolgen hoeft te hebben, omdat gemeenten bepaalde zaken, waaronder begraafplaatsen, kan vrijstellen van onroerende zaakbelasting. Om die reden zal in veel gevallen geen WOZ-waarde bepaald worden. Voor op een begraafplaats aanwezige opstallen, zoals aula's en woningen, dient wel een waarde te worden vastgesteld. Het is niet duidelijk of niet meer in bedrijf zijnde begraafplaatsen ook onder deze vrijstelling vallen. Feit is wel dat mede daarom voorzichtig omgegaan dient te worden met de overdracht van een begraafplaats aan een stichting of andere organisatie.

§ 1.10 Voorlopige conclusie

De Wet op de lijkbezorging stelt de regels voor gebruik van een begraafplaats. Er zitten nogal wat haken en ogen aan deze wet waardoor de uitvoering ervan in de praktijk vragen oproept. De situatie wordt er niet duidelijker op, doordat in het verleden de administratie ten aanzien van de rechten op de graven niet altijd adequaat uitgevoerd is. Bij veel oudere begraafplaatsen is dit een herkenbaar probleem. De huidige Wlb geeft voor veel vragen nog geen goede oplossing. Een evaluatie van de Wlb is, ondanks herhaaldelijke toezeggingen, nog steeds niet gereed. Bij een wijziging van de wet dient minimaal aandacht geschonken te worden aan de volgende zaken die ook voor de Begraafplaats relevant zijn:

- het omschrijven van het begrip uitsluitend recht op een graf de rechthebbende als het recht om voor de overeengekomen periode in dat bepaalde graf één of meer lijken te doen begraven en begraven te houden;
- het te allen tijde aanvragen van een vergunning aan het college van Burgemeester en Wethouders bij het opgraven en herbegraven van een lijk op de Begraafplaats, terwijl dit bij ruiming niet het geval is (jurisprudentie stelt nu dat een lijk na de wettelijke termijn van 10 jaar feitelijk niet meer als lijk kan worden aangemerkt);
- de termijn voor het beëindigen van het grafrecht bij kennelijke verwaarlozing van het grafonderhoud door de rechthebbende;

§ 2 Eigendom versus eigenaar

Naar aanleiding van recente jurisprudentie is duidelijk geworden dat een gemeentelijke begraafplaats in haar geheel eigendom is van de gemeente, inclusief de daarop aanwezige grafmonumenten. Dat roept vreemde verhoudingen op, omdat derden hun 'zaken' op het eigendom van die gemeente plaatsen. Hieronder volgt een nadere uiteenzetting over rechten en eigendom en de gevolgen daarvan.
In 1989 werd een driejarig meisje op een begraafplaats in het zuiden van Nederland getroffen door een omvallende grafsteen. De grafsteen, die onvoldoende aan de sokkel was bevestigd, viel om toen haar oma er tegenaan leunde. Naar aanleiding van dit ongeval besloot de Rechtbank te Breda in 1993 dat de eigenaar van de begraafplaats aansprakelijk was voor de gevolgen van het gebrek aan het grafmonument. Deze is namelijk door 'natrekking' eigenaar van het grafmonument geworden. Het Gerechtshof van Amsterdam bevestigde onlangs deze uitspraak. De uitspraken zijn van belang, omdat tot voor kort onduidelijk was wie als eigenaar van een grafmonument moet worden beschouwd.
Bedoelde uitspraken doen de vraag rijzen of de eigenaar van een begraafplaats als eigenaar van de grafmonumenten ook verantwoordelijk is daarvoor c.q. aansprakelijk is voor schade aan derden, veroorzaakt door een gebrek aan een grafmonument.

§ 2.1 Onderhoud

In de Wlb wordt de onderhoudsplicht niet bij de eigenaar maar bij de rechthebbende op het grafrecht gelegd. Ook in door eigenaren van begraafplaatsen opgestelde algemene voorwaarden wordt de onderhoudsplicht vaak bij de rechthebbende gelegd. De Wet laat echter wel de mogelijkheid contractueel overeen te komen dat het onderhoud berust bij de eigenaar van de begraafplaats. In de praktijk komt dit veel voor.
De Wlb bepaalt verder dat het grafrecht vervalt bij verwaarlozing van het onderhoud van een graf door de rechthebbende. Eigenaren van begraafplaatsen dienen dus rekening te houden met het feit dat zij na het vervallen van een grafrecht, door het verstrijken van de overeengekomen periode of door verwaarlozing van het graf, verantwoordelijk worden voor het onderhoud van het betreffende grafmonument.
Het is daarom van belang dat de gemeente Naarden als eigenaar van de Begraafplaats voor bestaande graven nagaat of er nog rechthebbenden zijn. Voor zover dit niet uit de administratie blijkt, is derhalve sinds 2001 een bord geplaatst bij de ingang van de Begraafplaats dat rechthebbenden oproept zich bij de gemeente of de Stichting te melden. Blijken er op de betreffende graven geen grafrechten meer te rusten, dan moet aangenomen worden dat de gemeente Naarden als eigenaar van de Begraafplaats verantwoordelijk is voor het onderhoud van de graven. In het geval er wel rechthebbenden zijn, zal moeten worden nagegaan of ten aanzien van het onderhoud contractueel is afgeweken van de wettelijke hoofdregel dat de rechthebbenden zorg dragen voor het onderhoud. Hiermee wordt bedoeld dat de rechthebbenden de onderhoudsplicht kunnen afkopen zonder dat daarmee de rechten met betrekking tot het graf komen te vervallen. Het is nog niet mogelijk om in het geval van de Oude Begraafplaats het aantal graven dat op deze wijze in onderhoud is bij de Gemeente, te noemen. Hiervoor zal er eerst een actualisering van de lijst met rechthebbenden moeten plaatsvinden. Plaatsing van bovengenoemd bord is een onderdeel van de daartoe te nemen maatregelen

§ 2.2 Aansprakelijkheid

Uit de jurisprudentie blijkt dat de aansprakelijkheid voor gebreken aan een grafmonument rust op de eigenaar daarvan, te weten de eigenaar van de begraafplaats. De gemeente Naarden is dus in beginsel aansprakelijk voor schade die een derde lijdt door een gebrek aan een grafmonument. Indien de gemeente deze aansprakelijkheid niet wil aanvaarden, bestaat de mogelijkheid deze contractueel bij de rechthebbende op het graf te leggen. In dat geval kan de gemeente als eigenaar van de Begraafplaats, indien hij door een derde voor schade wordt aangesproken, deze verhalen op de rechthebbende.
Overigens kan het risico van het ontstaan van gebreken aan graftekens in belangrijke mate worden beïnvloed door in een reglement of algemene voorwaarden de bevoegdheid tot herstel of verwijdering van verwaarloosde graftekens op te nemen.

§ 2.3 Rijkssubsidies

Tenslotte nog iets over onderhoudssubsidies voor grafmonumenten. Uit artikel 3, lid 1, onder e jo. lid 2 van het Besluit rijkssubsidiëring onderhoud monumenten (Brom) blijkt dat aan de eigenaar en degene die een uitsluitend recht heeft op een graf (grafrecht) jaarlijks subsidie kan worden verleend voor onderhoudswerkzaamheden aan opstallen op begraafplaatsen. Het Brom houdt echter geen rekening met de situatie dat de gemeente eigenaar is van een begraafplaats en verantwoordelijk is voor het onderhoud van één of meer grafmonumenten die als beschermd monument zijn aangewezen. Gemeenten kunnen namelijk geen beroep doen op het Brom en worden dus belast met de onderhoudskosten.
Overigens kan door gemeenten voor restauratie van grafmonumenten in beginsel wel een beroep worden gedaan op subsidie in het kader van het Besluit rijkssubsidiëring restauratie monumenten 1997 (Brrm). Bij brief van 18 september 2002, verzonden 20 september 2002, verzoekt de gemeente Naarden de gemeente Bussum de Oude Begraafplaats op de prioriteitenlijst van het Provinciaal Restauratie Uitvoeringsprogramma (PRUP) te plaatsen. Hierop is tot op heden nog geen officiële reactie gekomen. Telefonisch is aan de gemeente Naarden echter medegedeeld dat dit niet mogelijk is. Zo lang de Begraafplaats niet is opgenomen in dit PRUP is er geen mogelijkheid op een subsidie in het kader van het Brrm 1997.

§ 3 Verordening voor de Begraafplaats

Kijken we naar de huidige verordening op het beheer en gebruik van de gemeentelijke begraafplaatsen in de gemeente Naarden, die in werking is getreden op 23 december 1993, dan valt een aantal in dit verband relevante zaken op:

- In de verordening wordt de Begraafplaats op gelijke voet gesteld met de andere gemeentelijke begraafplaats, Nieuw Valkeveen conform het raadsbesluit van 26 januari 1995;
- De status als rijksmonument is in de verordening niet uitgewerkt;

Een aantal artikelen in de verordening verhoudt zich niet met de huidige Monumentenwet waarin in artikel 11, lid a en b, een aantal expliciete zaken zijn geregeld omtrent wijziging of verandering aan een rijksmonument

Men moet bedenken dat op het moment dat de verordening voor de begraafplaatsen door de gemeenteraad van Naarden werd goedgekeurd, de Begraafplaats nog niet was aangewezen als rijksmonument. Met betrekking tot een goede aansluiting op vigerende wetgeving zal de huidige verordening op een aantal punten mogelijk moeten worden aangepast of er zal een geheel nieuwe verordening voor de Begraafplaats geschreven moeten worden. Hierin kan dan rekening worden gehouden met de monumentale status van de Begraafplaats.

§ 4 Administratie grafrechten en –gegevens

De administratie van de Begraafplaats wordt gevoerd door de gemeente Naarden. Sinds 2000 wordt de administratie gevoerd door de afdeling Civiele Werken en Groenvoorziening; hiervoor werd de administratie bijgehouden door de afdeling Belastingen. In het verleden bestond de administratie uit een kaartenbak die nog steeds aanwezig is op de afdeling Civiele Werken en Groenvoorziening. Tijdens het ontstaan van de eerste computersystemen zijn de gegevens van deze kaartenbak in de computer gezet. Vanaf dat moment zijn eventuele wijzigingen ten aanzien van bestaande graven en nieuwe uitgiftes van graven alleen nog in het computersysteem verwerkt. In 2000 is een nieuw computersysteem tot stand gekomen (Trobit), waarna de oude gegevens uit de computer zijn overgezet naar het Trobitsysteem. Vanaf 2000 zijn alle wijzigingen die gemeld zijn aan de gemeente doorgevoerd in het systeem.

Een probleem bij de administratie is dat in het verleden met een kaartenbak werd gewerkt. Op de kaarten die gebruikt werden is maar zeer summiere informatie van nabestaanden/rechthebbenden te vinden. In veel gevallen gaat het alleen om de naam en ontbreekt een jaartal en adres. Op deze manier is het moeilijk om actuele gegevens van rechthebbenden te achterhalen. Niet alle rechthebbenden geven wijzingen in adres etc. tijdig door. In 2001 is op de Oude Begraafplaats een bord geplaatst met het verzoek dat rechthebbenden zich melden bij de gemeente. Naar aanleiding van dit bord komen regelmatig brieven binnen met het verzoek om als rechthebbenden van een bepaald graf geregistreerd te worden. Ook de Stichting is hier behulpzaam in door leden erop te wijzen dat het voor een goede administratie van belang is dat mensen wijzingen doorgeven.

Onder verantwoordelijkheid van de Stichting wordt sinds enige jaren een inventarisatie van alle op de Begraafplaats aanwezige graven uitgevoerd. Hiertoe worden per graf alle relevante gegevens van de door begraven persoon of personen in een map verzameld. Tevens wordt vermeld of er een rechthebbende voor het betrokken graf bekend is en zo ja, wie deze rechthebbende is en op welk adres hij te bereiken is. Tenslotte worden (kopieën van) aktes betreffende het graf aan de map toegevoegd, alsmede een foto.

§ 5 Complementaire bescherming

De rijksbescherming richt zich op een aantal elementen van de Begraafplaats. De huidige omschrijving is echter niet zo duidelijk dat onmiddellijk een opsomming van deze elementen kan worden gemaakt. Wanneer duidelijk is hoe ver de bescherming zich uitstrekt, kan door de gemeente Bussum de keus worden gemaakt hetgeen niet beschermd is, alsnog op te nemen in de gemeentelijke monumentenlijst. Ook kan een deel van de grafmonumenten die bijzonder worden geacht, opgenomen worden op de lijst, welke op grond van artikel 27 van de Verordening door het college van Burgemeester en Wethouders kan worden bijgehouden. Tot op heden is aan deze mogelijkheid nog geen gevolg gegeven.

VII POTENTIËLE MOGELIJKHEDEN

§ 1 Karakteristiek (beeldkwaliteit)

In deze paragraaf wordt gekeken naar mogelijk na te streven beelden met betrekking tot het groen (en aanleg), de opstallen en de grafmonumenten op de Begraafplaats. Deze elementen vormen samen het beeld van de Begraafplaats en bepalen de karakteristiek. In voorgaande hoofdstukken is reeds ingegaan op de huidige situatie. Nu zal worden gekeken naar de toekomst en de wijze waarop dan omgegaan zal kunnen worden met de Begraafplaats en de daarop aanwezige onderdelen. De financiële consequenties worden daarbij niet uit het oog verloren, omdat realiteit voorop dient te staan. Een begraafplaats zoals de Oude Begraafplaats kent nog vele gebruiksmogelijkheden. Uit de discussies in de werkgroep is wel duidelijk geworden dat die gebruiksmogelijkheden zoveel mogelijk in het verlengde van de huidige functie dienen te liggen. De samenhang van de verschillende onderdelen staat eveneens voorop.

§ 1.1 Groen

Een mogelijk na te streven beeld met betrekking tot het groen is om dit te laten zoals het is. Dat zou echter inhouden dat de Begraafplaats snel aan beeldkwaliteit zal inboeten. Bomen en struiken zullen immers verwilderen en de grafmonumenten zullen overwoekerd raken. Een tijd lang zal dit wellicht een sfeervol beeld oproepen, maar uiteindelijk draagt dit niet bij tot het behoud op langere termijn.
Een andere mogelijkheid is het groen op de Begraafplaats terug te brengen naar een situatie zoals die in het verleden heeft bestaan. Die mogelijkheid kan bereikt worden door het overgrote deel van de grafbeplanting te verwijderen en alle latere aanplant, zoals de lariksen langs het hoofdpad, te verwijderen. De Begraafplaats zou hierdoor echter aan waarde inboeten, omdat het karakteristieke groene beeld grotendeels verdwijnt.
De meest voor de hand liggende mogelijkheid wordt ingegeven door de huidige situatie en de staat van het groen. Veel bomen en struiken zijn aan het eind van hun levensduur en veel groen is in de loop der tijd hetzij te ver uitgegroeid hetzij juist onvoldoende uitgegroeid, zoals de hagen. Er zal bij deze mogelijkheid dus ingegrepen dienen te worden in het groen, maar dat kan feitelijk alleen op grond van een nader uit te werken beheerplan.
Het groen drastisch aanpakken en vernieuwen is ook een mogelijkheid. Daarbij zou alle grafbeplanting en andere struiken en bomen vervangen kunnen worden door betere soorten en eventueel meer toepasselijke soorten. Een dergelijke mogelijkheid zou de Begraafplaats een geheel andere karakteristiek kunnen geven.

§ 1.2 Bouwwerken

Ook voor het baarhuisje en het toegangshek bestaat de mogelijkheid het verval zijn gang te laten gaan. Dit levert dan een ruineus beeld op dat bij kan dragen aan een bijzondere beeldkwaliteit. Echter ook hier geldt dat op den duur de beeldkwaliteit gaat verminderen, doordat het verval vormen aanneemt die niet meer te stoppen zijn. Ook blijft in die situatie onderhoud nodig. Voor het toegangshek staat de functie voorop: toegang geven tot de Begraafplaats en afsluiten indien nodig. Begeleiden van het verval is bij objecten met een dergelijke specifieke functie eigenlijk geen optie.
Een mogelijkheid is natuurlijk om het bestaande hek zodanig te consolideren dat het weer geheel functioneel is en voor lange tijd behouden. Daarbij moet ook worden nagedacht over de mogelijkheid de pilaren enige centimeters verder uit elkaar te zetten, zodat de ruimte ertussen groter wordt. Dan ontstaat immers een betere toegang voor zwaar materieel en de kans op beschadigingen zal afnemen. In hoeverre deze laatste ingreep het beeld aantast, zal moeten worden onderzocht. Ook kan bijvoorbeeld, als restauratie niet meer mogelijk is, een geheel nieuw hek worden geplaatst, dat voldoet aan alle hedendaagse eisen.
Het baarhuisje heeft niet meer de functie waarvoor het ooit gebouwd is. Het wordt reeds lange tijd gebruikt voor opslag van materiaal. Een voor de hand liggende mogelijkheid voor het baarhuisje is afbreken. Het baarhuisje speelt echter een belangrijke rol in de afsluiting van het hoofdpad en een dergelijke ingreep zou derhalve een forse aantasting van de beeldkarakteristiek vormen. Wanneer verder onderhoud en behoud niet ter discussie staan, blijven verschillende mogelijkheden voor het gebruik, zoals daar zijn, rekening houdend met de doelstellingen van de Stichting, exposeren en gebruik als opslag voor materiaal. Daarbij bestaat de mogelijkheid het baarhuisje te doen voorzien van een aantal gemakken, zoals

stromend water, elektra en een toiletgroep. Dit zou zelfs kunnen worden gerealiseerd door middel van een functionele uitbouw aan de achterzijde! De toepassing als expositieruimte zou echter ook zonder al te veel ingrepen kunnen worden gerealiseerd.
De mogelijkheden die het baarhuisje verder biedt liggen op het gebied van de lijkbezorging zelf. In het baarhuisje zou een mogelijkheid gemaakt kunnen worden om asbussen bij te zetten in nissen of kolommen. Op die wijze zouden via verkoop van die nissen financiën kunnen worden gegenereerd voor het onderhoud. Minpunt is evenwel dat er dan op de Begraafplaats verder geen opslagruimte meer voorhanden is.

§ 1.3 Grafmonumenten

Net als voor het groen, het baarhuisje en toegangshek geldt voor de grafmonumenten dat er verschillende mogelijkheden bestaan. Elke keuze heeft impact op de beeldkwaliteit. De volgende keuzes zijn mogelijk:

- alle grafmonumenten verder laten vervallen;
- begeleiden van het verval door afwenden van risico's als breuk, inzakking en inwerking van omgevingsfactoren (inwatering, worteling van groen, etcetera.);
- de grafmonumenten volledig restaureren en terugbrengen in originele staat. Deze mogelijkheid van herstel in oude luister heeft als negatief effect dat, wanneer het te snel wordt gedaan, de Begraafplaats te "clean" wordt en aan waarde verliest, doordat het lijkt of alle grafmonumenten in een keer zijn geplaatst. De huidige kwaliteit ligt er juist in dat de degradatie van de monumenten is af te lezen. Het verval van grafmonumenten is evenwel onafwendbaar en kan feitelijk alleen een halt toegeroepen worden door de stenen af te sluiten van weersomstandigheden of andere invloeden!
- een andere mogelijkheid zou zijn om nieuwe graven uit te geven waar mogelijk. Daarbij kunnen de nog bestaande grafmonumenten worden verwijderd en nieuwe geplaatst. Hiermee is de functionaliteit van de Begraafplaats gediend, maar het zal een forse aantasting van de beeldkwaliteit opleveren.

Grafmonumenten in combinatie met struiken, bomen en planten versterken het karakteristieke beeld dat de Begraafplaats bij de bezoeker oproept. Over de mogelijkheden voor de grafmonumenten zal dan ook in de meeste gevallen moeten worden nagedacht in verband met de mogelijkheden voor groen. Het planten van een boom op een grafvlak kan bijvoorbeeld desastreuze gevolgen hebben voor het grafmonument. Anderzijds kan het delven van graven en het aanbrengen van nieuwe grafmonumenten het wortelstelsel van de bomen aantasten waardoor hun kwaliteit achteruitgaat.

§ 2 Nieuwe gebruiksvormen en –mogelijkheden

Op dit moment biedt de Begraafplaats de volgende mogelijkheden:

- lijkbezorging door middel van incidentele bijzetting in bestaande graven, bijzetten van urnen in bestaande graven en verstrooiing;
- bezoek aan graven door nabestaanden van daar begraven overledenen;
- bezoek van de Begraafplaats door geïnteresseerden in de historische aspecten van de begraafplaats;
- stiltegebied met bijzondere groenwaarde;
- geluidsbuffer voor de achtergelegen wijk;

Nieuwe (toegevoegde) gebruiksfuncties voor de Begraafplaats zouden kunnen zijn:

- *De Begraafplaats als wandelpark*
  Het openstellen en benutten van de Begraafplaats als educatief wandelgebied is een reële mogelijkheid, mits voldaan wordt aan bepaalde voorwaarden ten aanzien van sociale controle met het oog op piëteit, vandalisme, vervuiling, et cetera. De Begraafplaats dient dan aantrekkelijker te worden gemaakt met behulp van een goed informatiebord en bijvoorbeeld een aantal banken. In dit wandelgebied kunnen bezoekers genieten van de aparte sfeer die hier heerst en mogelijk iets opsteken van de historie van Naarden.

- *De Begraafplaats als ecologisch park*
  De leeftijd van de Begraafplaats, de ecologische waarde en een mogelijk matig extensief beheer in de toekomst kunnen goede redenen zijn om de Begraafplaats ook als ecologisch park te gaan onderhouden. Een afgewogen ecologisch beheer, dat jaar in jaar uit hetzelfde is, zal de waarde van het park doen toenemen door verschijning van bijzondere planten, mossen en wellicht fauna.

- *Het introduceren van andere begrafenisactiviteiten*
  De Oude Begraafplaats wordt momenteel nog beperkt gebruikt voor lijkbezorging in bestaande graven. De Begraafplaats is niet gesloten, zodat zich meer mogelijkheden voordoen om verdere lijkbezorgingactiviteiten te ontplooien. Daarbij valt allereerst te denken aan het uitgeven van nieuwe graven. Ook kunnen mogelijk bestaande grafkelders, waarvan de rechten zijn vervallen, opnieuw worden gebruikt om te begraven. Verder zijn er mogelijkheden op het gebied van asverstrooiing en het bijzetten van urnen. Eerder werd al geopperd daartoe het baarhuisje te gebruiken, maar het is ook mogelijk traditionele grafmonumenten op te richten met daarin mogelijkheden voor asbusbijzetting. Daarmee wordt de karakteristiek van de Begraafplaats zo min mogelijk aangetast.

- *Het geven van informatie en het inrichten van kleine exposities op locatie*
  Voor een beter begrip van de funeraire cultuur in Nederland in het algemeen en die van Naarden en omgeving in het bijzonder is het geven van informatie op locatie essentieel. Begeleiding daarvan met kleine exposities is vanuit een oogpunt van educatie wenselijk. Ook het plaatsen van een goed informatiebord kan daartoe bijdragen. In bescheiden mate kan het baarhuisje benut worden voor het onderbrengen van kleine exposities.

Uit bovenstaande mogelijkheden kan vanzelfsprekend ook een combinatie gemaakt worden, bijvoorbeeld door ecologische aspecten en de functie van wandelpark te combineren.

§ 3 Financiering

Voor de instandhouding en het onderhoud van de Oude Begraafplaats is in eerste instantie de gemeente Naarden als eigenaar verantwoordelijk. Vanuit die verantwoordelijkheid dient de gemeente in haar begroting jaarlijks een bedrag op te nemen ten behoeve van het onderhoud en beheer van de Begraafplaats. Uit de financiële paragraaf onder hoofdstuk V is al gebleken dat de Begraafplaats op dit moment met zeer beperkte middelen wordt onderhouden en beheerd. De werkelijke kosten voor het onderhoud en beheer van de Begraafplaats zouden waarschijnlijk een veelvoud van dat bedrag vereisen. Echter door inzet van de Stichting en haar vrijwilligers en door te kiezen voor een uiterst terughoudend beheer kan de Begraafplaats in stand worden gehouden. Er zijn op deze wijze geen middelen beschikbaar voor achterstallig onderhoud aan opstallen en grafmonumenten.

Wanneer de wijze van onderhoud en beheer doorgaat op de huidige voet, is het duidelijk dat de Begraafplaats niet haar waarde kan blijven behouden. Het verval zal uiteindelijk de overhand krijgen, doordat grafmonumenten verdwijnen en het groen te veel veroudert. Om andere ontwikkelingen mogelijk te maken dient dan ook gekeken te worden naar de daarvoor benodigde financiële middelen. Deze zullen niet uit de bestaande begroting kunnen komen, dus zal er gezocht moeten worden naar extra middelen. Hierbij zal, naast reeds eerder genoemde initiatieven van de Stichting, met name moeten worden gedacht aan het verwerven van subsidies. De gebieden waarop fondsen kunnen worden verworven, zijn die van:
- het algemeen maatschappelijk belang;
- het culturele belang;
- de monumentenzorg;
- het natuurbehoud;
- de tuin- en landschapsarchitectuur;
- de cultuurhistorie.

§ 3.1 Fondsen, subsidies – algemeen

Hieronder zijn een aantal fondsen en subsidiemogelijkheden aangegeven die betrekking hebben op begraafplaatsen in het algemeen. Ze zijn zowel gericht op de cultuurhistorie als op het natuuraspect (groen). Niet alle fondsen zullen direct in aanmerking komen, maar wellicht wel voor later uit te voeren deelprojecten. Nadere informatie over de fondsen kan in een aantal gevallen worden gevonden op het internet of via e-mail. De url of het e-mailadres staat in dat geval vermeld.

* Anjerfonds Noord-Holland
Provinciale Griffie
Dreef 3
Postbus 123
2000 MD Haarlem
tel. 023-5169933

* Prins Bernhard Cultuurfonds Noord-Holland
Provinciehuis
Dreef 3
Postbus 123
2000 MD Haarlem
Telefoon (023) 514 31 43
Telefax (023) 514 41 70
Contactpersoon: Mw. P. van den Booren
E-mail nh@cultuurfonds.nl
www.cultuurfonds.nl

* Stichting Cultuurfonds van de Bank voor Nederlandse Gemeenten
Koninginnegracht 2
Postbus 30305
2500 GH Den Haag
Telefoon: 070-3750523, fax: 070-3750406
E-mail: cultuurfonds@bng.nl

* Stichting Algemene Loterij Nederland
Adres: Noordeinde 39
2514 GC 's-Gravenhage
Telefoon: 070-3647070, fax: 070-3454743

* Mr. A. Fentener van Vlissingen Fonds
p/a UBM b.v.
Rijnkade 1
3511 LC Utrecht

* VSB Cultuurfonds
Bezoekadres: Maliebaan 14
3581 CN Utrecht
Postadres : Postbus 16
3500 AA Utrecht
Telefoon: 030 - 2576888, fax: 030 - 2577850
vsb-fonds@vsbfonds.nl

* Fonds Rabobank
Dit fonds richt zich op het verlenen van bijdragen ten behoeve van duurzame lokale activiteiten en ondersteunt bijvoorbeeld vrijwilligerswerk: zie www.rabobank.nl

§ 3.2 Bijdragen specifiek gericht op beplantingen.

* Regelingen Kaderwet subsidies LNV

Het ministerie van LNV kent verschillende regelingen ter bevordering van het landschapschoon. In het verleden waren er speciale beschikkingen voor bijdragen aan landschapsverzorging, maar deze zijn weer afgeschaft. Het is niet duidelijk in hoeverre de beschikkingen van toepassing zijn op de Oude Begraafplaats.

§ 3.3 Bijdragen specifiek gericht op de monumentale status

In de toekomst gaan onderstaande regelingen mogelijk op in een nieuwe regeling, genaamd Besluit Rijkssubsidiering Instandhouding Monumenten (BRIM). Op welke termijn dat zal gebeuren is nog niet duidelijk. Kern van het nieuwe besluit zal zijn dat meer gekeken wordt naar een juiste wijze van instandhouden over een langere periode dan naar (kostbare) restauraties.

* Besluit Rijkssubsidiering Restauratie Monumenten 1997 (BRRM)

Op basis van artikel 34 van de Monumentenwet 1988 is in 1997 een Algemene Maatregel van Bestuur van kracht geworden met betrekking tot regels ten behoeve van het herstel van monumenten die van Rijkswege beschermd zijn. Met behulp van een meerjarenprogramma kunnen gemeenten aangeven welke monumenten in aanmerking komen voor restauratie. Op basis van dit meerjarenprogramma krijgen de gemeenten vervolgens op grond van een verdeelsleutel een budget waarmee de restauraties kunnen worden uitgevoerd. Een aanvraag voor subsidie dient aan de hand van een uitgewerkt restauratieplan ingediend te worden bij het College van Burgemeester en Wethouders.
De bijdrage ter hoogte van 60 % van de subsidiabele kosten is gebaseerd op de juridische status van de gemeente als eigenaar. Indien een stichting met als doelstelling 'instandhouding van het monument' de eigenaar is, kan het subsidiebedrag met 10 % worden verhoogd.
Wanneer de subsidiabele restauratiekosten zijn vastgesteld kan bij de RDMZ om advies worden gevraagd ten behoeve van de vergunningsbeschikking en kan de restauratiesubsidie worden aangevraagd.

* Besluit Rijkssubsidiëring Onderhoud Monumenten (Brom)

Het Brom, dat voortvloeit uit artikel 34 van de Monumentenwet 1988, regelt de subsidiëring van de instandhouding van beschermde monumenten. Het doel van dit besluit is het jaarlijks uitvoeren van onderhoud te stimuleren. De subsidie wordt verleend ten behoeve van monumenten die in een goede bouwkundige staat verkeren. In artikel 3 van dit besluit worden in het eerste lid onder 'e' opstallen op begraafplaatsen genoemd als één van de categorieën die in aanmerking komen voor de subsidie. In de toelichting worden als opstallen genoemd: aula's, zerken, grafhuisjes, grafkapellen, praalgraven, muren en hekken.
De bijdrage voor deze categorie bedraagt 50 % van de subsidiabele kosten en is gebonden aan een maximum per jaar. Deze subsidie wordt niet verleend aan Staat, provincie, gemeente, waterschap en dergelijke. Dus onroerende zaken waarvan de gemeente het eigendomsrecht heeft worden hiervan uitgesloten. De subsidie kan daarentegen wel worden verleend aan een voor de instandhouding van de begraafplaats op te richten stichting.
Omdat het Brom betrekking heeft op monumenten die in goede bouwkundige staat verkeren, zal deze regeling eerst van toepassing kunnen zijn op begraafplaatsen die reeds goed worden onderhouden dan wel zijn gerestaureerd.
In de toekomst zullen de BRRM en BROM waarschijnlijk vervangen worden door een meer geïntegreerde wijze van subsidiering.

* Provinciale subsidies

Naast vastgestelde regelingen zoals het Provinciaal Restauratie Uitvoerings Programma [Prup] waarmee gelden uit het BRRM worden toegewezen, zijn er bij de provincie nog andere mogelijkheden voor subsidies. Deze hebben onder andere betrekking op onderhoud.

* Incidentele subsidies

Incidentele subsidies zijn mogelijk voor de restauratie en reconstructie van elementen als paden, tuinen en parken, bosschages, zichtlijnen et cetera.

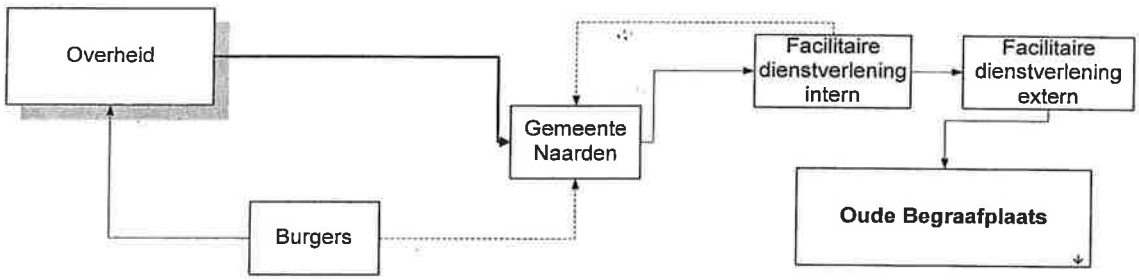
§ 3.4 Lokale mogelijkheden

Naast fondsverwerving op landelijk niveau dient bijvoorbeeld via notarissen ook te worden gekeken naar lokale mogelijkheden. Dezen hebben vaak lijsten van lokale fondsen en adressen waar subsidies worden verstrekt. Verder is er de mogelijkheid van het aanschrijven van sponsors. Subsidies kunnen van belang zijn om de Begraafplaats op een bepaald niveau te brengen, maar ook de periode daarna is van cruciaal belang en vraagt derhalve grote aandacht. Bij het benaderen van lokale en regionale bedrijven en instellingen valt in eerste instantie te denken aan bedrijven die opereren in de funeraire branche zoals uitvaartverenigingen en natuursteenbedrijven. Daarnaast kan de aandacht zich richten op het bankwezen, (levens-)verzekeringsmaatschappijen en bouwbedrijven, maar ook "buren". Bedrijven zouden financiële bijdragen kunnen doen; eenmalig in de vorm van sponsoring of structureel in de vorm van een jaarlijkse donatie, zodat regelmatig inkomsten worden verworven. Tevens zou moeten worden onderzocht in hoeverre lokale bedrijven bereid zijn om in plaats van gelden een bijdrage te leveren in de vorm van bijvoorbeeld goederen of mankracht. Hierbij kan gedacht worden aan materialen ten behoeve van schilderwerk, pootgoed of andere materiaal ten behoeve van groenvoorziening.
Wat vooral niet moet worden vergeten zijn de materiële middelen die de gemeente zou kunnen inzetten ten behoeve van de ondersteuning van de werkzaamheden van de Stichting, zoals nu al bij de ondersteuning van de "wiedclub" gebeurt.

§ 4 Organisatie (beheervorm)

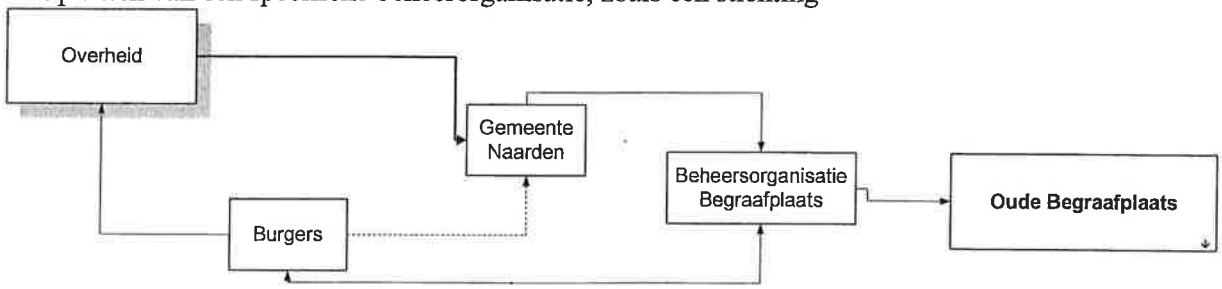
Het is ook denkbaar een andere dan de huidige organisatiestructuur aan te wenden voor de wijze van beheer en instandhouding van de Begraafplaats. Hieronder wordt een drietal voorbeelden nader uitgewerkt. Afsluitend worden voor- en nadelen op een rij gezet.

1. Uitbesteding aan externe dienstverleners

In deze optie komt de gemeente op de gebruikelijke wijze aan de middelen om de Begraafplaats te onderhouden. Maar bij uitbesteding worden de middelen niet via de eigen facilitaire diensten (afdeling groen, wijkbeheer) ingezet, maar op basis van bijvoorbeeld een beheerplan aan een externe dienstverlener betaald. Deze doet alle overeengekomen werkzaamheden op de Begraafplaats voor een van tevoren vastgesteld budget en binnen het geldende beheerplan! De interne afdeling van de gemeente controleert de uitvoering en koppelt haar bevindingen terug naar de gemeenteraad die bijvoorbeeld voor de komende jaren het budget of het beheerplan kan aanpassen.

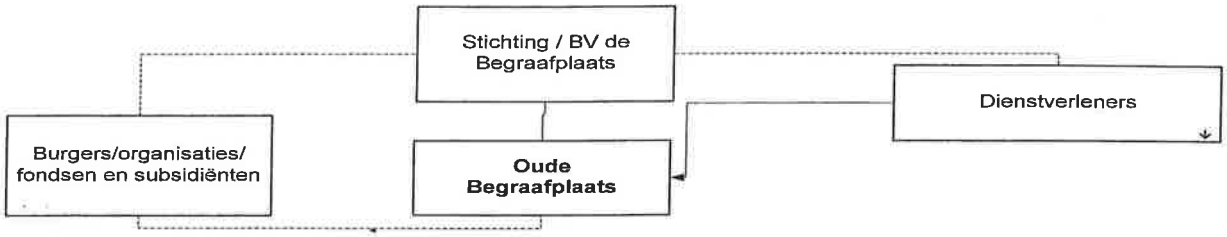
2. Opzetten van een specifieke beheerorganisatie, zoals een stichting

De financiering van de gemeente komt op de eerder beschreven wijze tot stand, maar de overige punten zijn in deze optie nogal afwijkend. De gemeente beheert in deze optie de Begraafplaats niet meer zelf via haar interne afdelingen of via een externe dienstverlener, maar laat dit over aan een organisatie waarvan

het enige doel het behoud en beheer van de Begraafplaats is. De gemeente blijft wel eigenaar van de Begraafplaats.
In deze optie wordt er van uitgegaan dat de gemeente een dergelijke organisatie op basis van haar begroting structureel subsidieert. De organisatie zelf kan aanvullende fondsen werven voor meerwerk. Tussen gemeente en specifieke beheerorganisatie worden in een convenant afspraken gemaakt en voor een bepaalde periode vastgelegd. De beheerorganisatie kan redelijk autonoom werken en direct contacten onderhouden met de (lokale) bevolking waaruit zij vrijwilligers of donateurs kan werven ten behoeve van haar doel.

3. Algehele overdracht

Bij deze optie is de rol van de gemeente vrijwel nihil. De gemeente draagt het eigendom over aan een organisatie die vervolgens de Begraafplaats binnen vastgestelde kaders gaat exploiteren, eventueel met behulp van een gefixeerd basisbedrag per termijn. Dit basisbedrag is bijvoorbeeld vergelijkbaar met de kosten voor het reguliere onderhoud van de Begraafplaats op parkniveau.
Qua type organisatie kan bijvoorbeeld worden gekozen voor een stichting maar ook het oprichten van een Besloten Vennootschap behoort tot de mogelijkheden. Een punt van afweging is of er opbrengsten worden gegenereerd en of deze opbrengsten binnen de Begraafplaats blijven. Wanneer de mogelijkheid tot begraven wordt heroverwogen, kan er na verloop van tijd sprake zijn van een positief saldo. De vraag of dit wenselijk is en wat er dan met dit saldo dient te gebeuren, vormt de basis voor de afweging voor welke organisatiesoort wordt gekozen.

Voor- en nadelen

Aan de drie gegeven opties kleven voor- en nadelen. De opties 2 en 3 hebben voor de gemeente als voordeel dat er minder beslag wordt gelegd op haar capaciteit betreffende beheer en behoud en dat haar verantwoordelijkheid als eigenaar duidelijker wordt. Voor het behoud van de Begraafplaats zelf zijn dit wellicht niet de meest voor de hand liggende opties. Met name bij optie 3 kunnen vraagtekens worden geplaatst bij de wijze van behoud van de Begraafplaats, omdat bij deze optie de exploitatie een grotere rol zal gaan spelen. Van de laatste optie zijn overigens diverse voorbeelden bekend, zoals in Capelle aan de IJssel[5] en in 's Hertogenbosch[6], met dien verstande dat het daar gaat om begraafplaatsen waar op grote schaal begraven wordt.

Voor 'burgers' bieden optie 2 en 3 de interessantste mogelijkheden om van de Begraafplaats te genieten en om inspraak te hebben in het behoud en beheer ervan. Zij kunnen immers zitting nemen in het bestuur van de beheersorganisatie die de Begraafplaats beheert. Overigens zijn de drie voorbeelden aan te passen aan elke gewenste of mogelijke situatie. Optie 1 houdt in dat de gemeente duidelijke keuzes moet maken en een goede visie moet hebben op de Begraafplaats. In de huidige omstandigheden is de jaarlijkse besteding te klein om deze optie goed te laten werken.

[5] Capelle aan de IJssel heeft door middel van een ontheffing van het gebod uit artikel 33 Wlb (elke gemeente in Nederland dient de beschikking te hebben over een algemene begraafplaats of daartoe de mogelijkheid te bieden met andere gemeenten samen) haar begraafplaats in erfpacht uitgegeven.
[6] 's Hertogenbosch heeft voor haar algemene begraafplaats bijvoorbeeld een beheerstichting in het leven geroepen. Mogelijke exploitatietekorten worden door de gemeente aangevuld.

§ 5 Eigendom

Eerder in dit plan is nader verklaard hoe het zit met eigendom versus eigenaar betreffende de Begraafplaats. Het eigendom van de Begraafplaats brengt bepaalde verplichtingen met zich mee, waar de gemeente Naarden niet meer helemaal aan voldoet. Allereerst wordt door het huidige verval van de Begraafplaats het de nabestaanden niet gemakkelijk gemaakt hun rechten ten aanzien van het graf uit te voeren. Graven worden minder gemakkelijk bereikbaar of raken overwoekerd door andere groen, wat het onderhoud bemoeilijkt. Volgens de verplichtingen die uit de Wlb volgen houdt de gemeente Naarden een register bij van overledenen (zie ook hoofdstuk VI §4). Uit ervaring blijkt dat dit register niet volledig correct is; bij het omzetten van de kaartenbak in het Trobitsysteem zijn fouten gemaakt. Ook zijn de gegevens van rechthebbenden vaak verouderd. Indien zich kandidaat-rechthebbenden bij de gemeente melden, worden de rechten over het algemeen snel overgeschreven, zodat ook de gemeente Naarden weer over recente gegevens beschikt. Het overdragen van het eigendom van de Begraafplaats zou de gemeente Naarden verlossen van een aantal van deze problemen. Wettelijk gezien zijn er geen bezwaren tegen een verkoop van de Begraafplaats. Er dient wel aan een aantal voorwaarden te worden voldaan bij een eventuele overdracht. Het probleem is evenwel dat overdracht aan een derde vermoedelijk inhoudt dat de waarde van de Begraafplaats niet zou worden gewaarborgd. Ten aanzien van de culturele en funeraire waarden heeft de gemeente de morele plicht tot instandhouding. Degenen die hier ooit begraven werden, gingen er immers bij leven van uit dat hun graven zouden worden onderhouden en in veel gevallen zal daar ook voor zijn betaald. Vanaf 1944 is het onderhoud van 91 graven afgekocht. Niet alleen in de gemeente Naarden maar ook bij vele andere gemeenten zijn begraafplaatsen in verval geraakt door gebrek aan kennis en visie. Als houder van de Begraafplaats dient de gemeente Naarden haar verplichtingen voldoende te formuleren, zodat derden een goed gebruik kunnen maken van de Begraafplaats en zijzelf baat heeft bijvoorbeeld door de Begraafplaats meer te gebruiken.